Pálvölgyi Lajos - Antoni-Alt Petronella

Az oktatási innováció terjedésének vizsgálata az Innova kutatás 2018. évi adatfelvétele alapján

Budapest, 2020

Tartalom

BEVEZETÉS 2
AZ INNOVÁCIÓTERJEDÉS VIZSGÁLATÁNAK FOGALMI KERETE 3
AZ INNOVÁCIÓK ÁTADÁSÁNAK ÉS ÁTVÉTELÉNEK SAJÁTOSSÁGAI 6
AZ INNOVÁCIÓK KOMMUNIKÁCIÓJÁBAN RÉSZTVEVő K SAJÁTOSSÁGAI 11
A TERÜLETI SZEMPONTÚ TERJEDÉSVIZSGÁLAT ÉRTELMEZÉSI MODELLJE 18
AZ INSPIRÁLÓ SZERVEZETEK (FORRÁSOK) ELEMZÉSE 21
AZ INSPIRÁLÓ FORRÁST MEGNEVEZő SZERVEZETEK EGYES JELLEMZő I 23
AZ INSPIRÁCIÓT FELHASZNÁLÓK ARÁNYA TELEPÜLÉSTÍPUS SZERINT 24
A KAPCSOLATOK ELEMZÉSE MEGYEI SZINTEN (KÖZNEVELÉS) 25
HEJő KERESZTÚR INSPIRÁLÓ HATÁSA (PÉLDA) 29
ÖSSZEFOGLALÁS 32
IRODALOM 33
MELLÉKLET 34

Bevezetés

Jelen tanulmány ***ĂA helyi innovációk keletkezése, terjedése és rendszerformáló hatása az oktatási ágazatban*ò** (Ă*Innova kutatás*ò - OTKA/NKFIH azonosító: 115857) cím Ť kutatás[1] keretében készült, és oktatási innovációk terjedésének egyes szempontjait vizsgálja[2].

A bemutatott elemzések az Innova kutatás három adatfelvétele (2016, 2018 és 2019), illetve két elemzési szintje (egyéni és intézményi) közül a 2018. évi nagymintás empirikus vizsgálat szervezeti kérdŗívein alapuló adataira és az ezen adatokból készült összetett (kompozit) mutatókat tartalmazó adatbázisra épülnek. Az adatfelvétel a köznevelés és a felsŗoktatás összes intézményére kiterjedt, az elektronikus kérdŗívet minden intézményvezetŗ megkapta. Minden szervezet, az óvodáktól az egyetemekig ugyanazt a kérdŗívet kapta. A kitöltött kérdŗívek az egyes intézménytípusoktól eltérŗ arányban érkeztek vissza. (A rendelkezésre álló adatbázis bemutatását ld. Nagy-Rádli & Szarka-Bögös, 2020; valamint további információ található errŗl a mellékletben.)

A kutatás adatfelvételét orientáló elméleti modell (Halász-Horváth, 2017) négy perspektívára (objektum, ágensek, keletkezés és terjedés) épül. A terjedés attribútumai közül a mérték (sokakhoz vagy kevesekhez jut el), valamint a határátlépés (a területi határokon belül maradó vagy azokat átlépŗ) dimenziókban vizsgálódtunk. Jelen elemzésünkben nem tértünk ki a terjedés platformjára, valamint a terjedés attribútumai közül a terjedés sebességére (lassan vagy gyorsan terjedŗ). A statikus modell alapján elsŗsorban mezo-, és részben makro-szint Ť terjedési folyamatokkal foglalkoztunk, kiemelt figyelmet fordítva az egyes intézmények, szervezetek (óvodák, iskolák, tanszékek, képzŗhelyek stb.) kapcsolataira, és ezek területi mintázataira. Az Innova kutatás dinamikus modelljét tekintve értelemszerŤen a külsŗ terjedés az elemzés tárgya.

Az innováció terjedésének problematikája legalább három különbözŗ szempontból közelíthetŗ meg: ezek a gazdasági alapú, a személyiségközpontú, valamint a kapcsolat-hálózati megközelítések (Horváth, 2016). Ez az elemzés az utóbbi szemléletet követi, lehetŗség szerint tágan értelmezve azt. Nem az egyének, hanem az egyes intézmények, különbözŗ területi egységek szintjén, ezek kapcsolatai alapján végeztünk vizsgálatot.

Miért foglalkozunk ezzel? Meggyŗzŗdésünk, hogy az innovációk megfelelŗ terjedése nélkül egy oktatási rendszer sem lehet igazán hatékony, ezért fontos a diffúzió mélyebb megértése,

[1] Az Innova kutatás OTKA/ NKFIH azonosítója: 115857, vezetŗje Halász Gábor. A kutatásról bŗvebb információ itt található: https://nevtud.ppk.elte.hu/content/innova-kutatas.t.6078?m=2637

[2] A tanulmány jelentŗs része beépült az Innova kutatás zárótanulmány Ă*Térbeli folyamatok és terjedés*ò cím Ť fejezetébe.

több perspektívából történő megközelítése. A vizsgálatot nehezíti, hogy időben elhúzódó, többfázisú, gyakran erősen tagolt, esetleg széttöredezett folyamatot kell elemezni, ám az Innova adatbázis lehetővé teszi, hogy (mintegy pillanatfelvételek közvetítésével) képet kapjunk az innováció-terjedés természetének egyes jellemzőiről.

A terjedés kérdése különösen nagy figyelmet kap az oktatási innováció kutatásában, ahol az egyik legnagyobb kihívást jelenti az, hogy a sikeres innovációk gyakran elszigeteltek maradnak, és nem sikerül ezeket átvinni az egyik iskolából a másikba (Becze, 2010, 2012; Looi & Woon, 2015; Horváth, 2016b ï idézi Fazekas et al., 2017). Az Innova kutatás rávilágít azonban arra, hogy számos példa található ennek ellenkezőjére is. Több olyan intézmény van, amelyek kiemelkedők az innovációk átvétele vagy éppen átadása terén. Nem volt közvetlen célunk ezen intézmények belső folyamatainak szisztematikus feltárása, sokkal inkább a szervezetek közt zajló folyamatokra fókuszáltunk, egy újszerű fogalmi-logikai keretben, melyet ez a kutatás inspirált. Ez alapján egy forrás hatása valamilyen területi (például regionális, megyei, járási, iskolakerületi) szinten egyebek mellett annak átvétel-sűrűségi (penetrációs) mintázatával is jellemezhető.

A kutatás hozzájárulhat ahhoz, hogy a terjedést segítő szervezeti viselkedés egyes jellemzőit, valamint a terjedés további feltételeit és sajátosságait megismerve, az innovációk terjedését később hatékonyan támogathassuk.

Az innovációterjedés vizsgálatának fogalmi kerete

Az elemzést segítendő, annak szokásos logikai keretét egy újszerű fogalompárral bővítjük: az aktorok fogalma mellett bevezetjük a konténer fogalmát is.

Az **aktor** olyan szereplő, aki/amely valamilyen tevékenység (jelen esetben az innovációk átadásának vagy átvételének) alanya lehet. Az aktor az adott folyamatban egyértelműen azonosítható egységként megjelenő cselekvő entitás, például egyén, egyének csoportja, szervezeti egység vagy szervezet. Az aktorokra vonatkozóan egyebek közt olyan kutatási kérdések tehetők fel, hogy miként jellemezhetők az innovációk átadásában, ill. átvételében kiemelkedő vagy éppen lemaradó aktorok, különös tekintettel az innovációk eredményességére és komolyságára, a szervezeti és egyéni jellemzőkre, valamint az innovációs aktivitás egyéb sajátosságaira, tartalmi területeire, a felmerülő akadályokra, és a területi szempontokra nézve.

A **konténer**[3] az aktorok egy csoportját magába foglaló entitás, ilyen például a közoktatás valamelyik alrendszere, egy területi egység, egy szervezet, továbbá szervezetek vagy egyének egyértelmű en körülhatárolt természetes vagy mesterséges csoportja (pl. a hazai Waldorf-intézmények csoportja, vagy egy tanári munkaközösség). Mivel jól meghatározott határral rendelkezik, ezért minden konténer esetében belső és külső kapcsolatok válnak értelmezhetővé. Belső kapcsolat esetén az innováció forrása és felhasználója azonos konténerben található. A külső kapcsolat viszont átlépi a konténer határát, mivel az innováció forrása és felhasználója közül az egyik a konténeren belül, míg a másik azon kívül található. A konténer-szemlélet alkalmazása ott célszerű, ahol határátlépések is előfordulhatnak. Ezek vizsgálatát segíti.

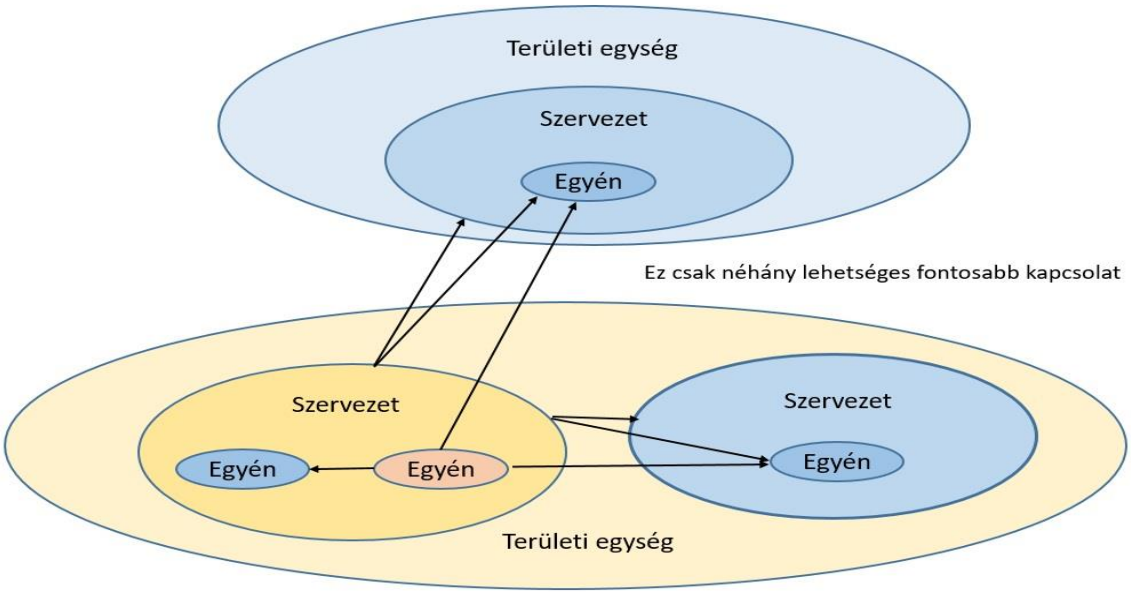
Az azonos jellegű konténerek csoportja hozza létre azt a teret, amelyben a határokat átlépő terjedés vizsgálhatóvá válik (ilyenek például Magyarország megyéi). A felsoroltak közül a szervezet, továbbá az egyének csoportja (ez utóbbi csak akkor, ha egységesen lép fel) kettős természetű: egyaránt lehet aktor és konténer is; míg a fent felsorolt többi entitás csak az egyik, vagy csak a másik lehet. Egyes konténerek a „kisebb-nagyobb" dimenzióban skálázhatók, és a tartalmazás reláció mentén rendszerint egymásba illeszthetők, egymásba „skatulyázhatók" (pl. járások a megyékben, megyék a régiókban), így különböző szintű elemzéseket tesznek lehetővé. Azok a kapcsolatok, amelyek még a nagyobb léptékű raszteren is külső kapcsolatok maradnak, távolabbi hatásokra utalnak. Ezen keresztül elemezhető az egyes források vagy forráscsoportok hatástávolsága.

A konténerekkel kapcsolatban többek között olyan kutatási kérdések fogalmazhatók meg, hogy miként jellemezhető a terjedés térbeli dimenziója a konténerek szempontjából, különös tekintettel a határátlépésekre; illetve miként függnek össze a határátlépések az innovációk eredményességével és az innovációk komolyságával a különböző konténer-terekben. Az aktorokat a konténerekkel összekapcsoló kérdés, hogy miként jellemezhetők azok az aktorok, akik/amelyek a határátlépésekben kiemelkedő vagy lemaradó szerepet játszanak, különös tekintettel olyan releváns aktor- és konténer jellemzőkre, mint amilyeneket fentebb felsoroltunk.

A fenti kategóriákra mutat néhány jellemző példát a 1. ábra. Az itt felvázolt modellre számos további fogalom építhető, ezekre a tanulmány területi elemzést bemutató második részében látunk példákat (ld. pl. export, import és különböző sűrűség fogalmak).

[3] A „konténer" szó nem teljesen találó, mert köznyelvi értelemben félrevezető asszociációkat kelt (jobbat azonban nehéz fellelni). A szóválasztást az angol contain (=tartalmaz, magába foglal) szó inspirálta. Itt egy olyan entitásról van szó, amely másokat tartalmaz, és határátlépő kapcsolatok értelmezését teszi lehetővé. Ez tehát az elemzést segítő, a tartalmazási relációt kiemelő logikai absztrakció, ennyi és nem több.

1. ábra. SzemléltetŐ példák az aktor-konténer modell alkalmazására

Az ábrán az innováció átadásában szerepet játszó források, vagy forrást tartalmazó konténerek sárgás árnyalatokkal lettek kiemelve. (Forrás: Pálvölgyi, 2020).

Az innovációterjedés vizsgálata során felhasználjuk az Innova kutatás keretében született egyes összevont, úgynevezett *kompozit mutatókat* is. Ezek a kérdŐíves vizsgálat adataira épülnek, az innovációs aktivitás szempontjából meghatározó, többnyire gyakoriságot kifejezŐ primer változók súlyozott értékeibŐl jöttek létre. FŐként ezeket a mutatókat, valamint esetenként az ezek alapját képezŐ eredeti adatokat, a kérdŐívben kapott válaszok értékeit vesszük alapul. Az elemzések során az Innova kutatás alábbi nyolc fŐbb összetett mutatóját alkalmazzuk (leírásukat ld. Halász 2018, Horváth 2017, 2020, Fazekas 2020):

COMPINNOVSZ: Az innovációs aktivitás kompozit mutatója a szervezeti kérdŐív alapján (az átadás/átvétel tevékenységek nélkül),

ATVETEL: Az innováció átvételére utaló mutató a szervezeti kérdŐív alapján,

ATADAS: Az innováció átadására utaló mutató a szervezeti kérdŐív alapján,

ADVESZ: az ÁTVÉTEL és ÁTADÁS kompozit mutatók alapján képzett összevont mutató,

KONKRETKOMOLYSZ: A szervezeti kérdŐívben megnevezett konkrét innováció komolyságát kifejezŐ, az eltérés mértékét és feltételezhetŐ hatását tükrözŐ mutató,

SZEREDM: A szervezet többdimenziós eredményességmutatója (a válaszadó saját megítélése alapján),

COMPEREDM: A szervezeti és az egyéni kérdőívekre épülő többdimenziós eredményességmutató (a válaszadók saját megítélése alapján),

SZERVDINAM: A szervezeti dinamizmus szervezeti kérdőívre épülő összevont mutatója (a válaszadó saját megítélése alapján).

Az Innova kutatásban általánosan használt fenti kompozit mutatók mellett alkalmaztunk néhány további mutatót is, amelyeket eme vizsgálat keretében hoztunk létre. Ezek:

SZQ-INNOAKTÍV: a 2018. évi szervezeti kérdőív innovációs aktivitás itemek pontszámainak átlaga,

SZQ-EREDMÉNYES: a 2018. évi szervezeti kérdőív eredményességgel kapcsolatos itemek pontszámainak átlaga.

Az innovációk átadását és átvételét jelző kapcsolatok területi szempontú elemzésére számos további export-import jellegű kapcsolati mutatót definiáltunk, amelyeket a vonatkozó modell alapján a későbbiekben ismertetünk.

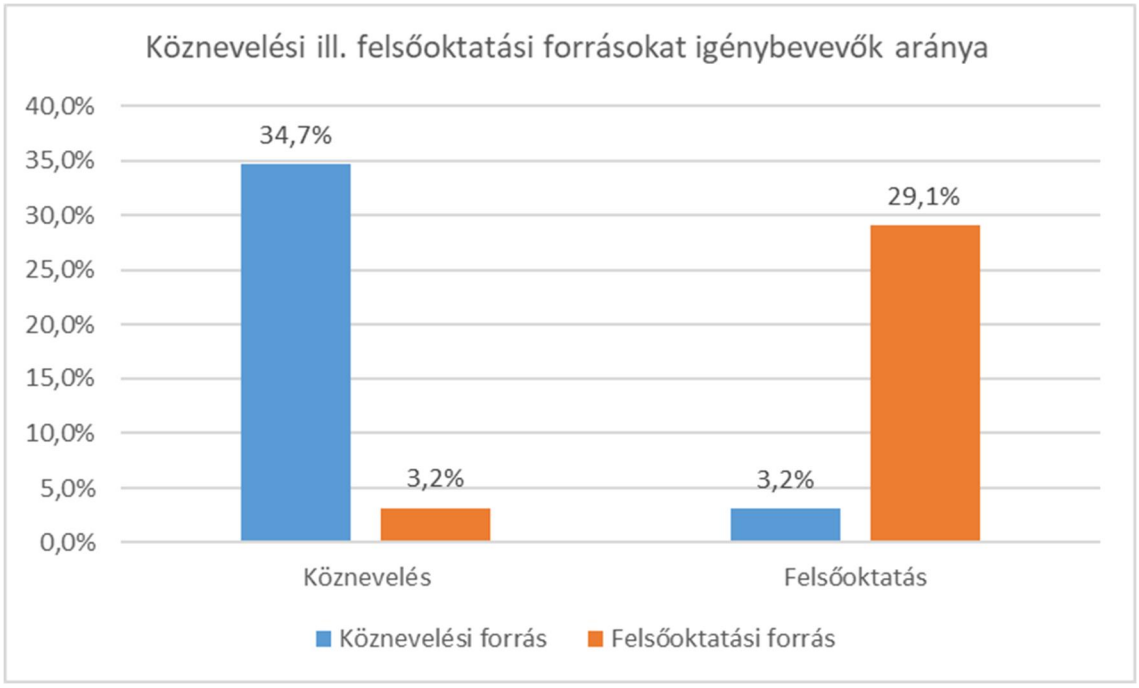
Az innovációk átadásának és átvételének sajátosságai

Ebben az alfejezetben az innovációk terjedését az innovációt átadó és átvevő viselkedés tükrében vizsgáljuk, a vonatkozó kérdésekre adott válaszok alapján. Elsőször azon eseteket elemezzük az aktor-konténer modell alkalmazásával, amelyek nem függenek össze közvetlenül a térségi vonatkozásokkal. A 2018. évi második adatfelvétel szervezeti kérdőívein alapuló adatbázissal dolgozunk (N=2042). A területi szempontú elemzések a tanulmány további részeiben találhatók.

Az alrendszereket vizsgálva feltűnő, hogy a köznevelésben működő intézmények (N=1668 túlnyomórészt csak köznevelési, míg a felsőoktatásban működők (N=285) döntően csak felsőoktatási forrás szervezeteket vesznek igénybe az innovációk vagy inspirációk átvétele során. Ebben az értelemben ezen alrendszerek, mint konténerek tehát meglehetősen zártaknak tekinthetők, amint ezt a 2. ábra mutatja az SZQ12 kérdés alapján (Khi-négyzet próba szignifikancia: 0,000). Hasonló tendenciát tapasztaltunk egyébként akkor is, amikor az SZQ30 kérdés kapcsán azt vizsgáltuk, hogy az adott intézmény honnan vett át ötletet, inspirációt a megnevezett konkrét innovációhoz. A köznevelési szervezetek esetében 30,7% másik magyar köznevelési intézménytől, és csak 2,3% hazai felsőoktatási intézménytől; míg a felsőoktatási intézményeknél 25,9% másik hazai felsőoktatási intézménytől, 22,9% külföldi felsőoktatási intézménytől, és csupán 4,4% magyar köznevelési intézménytől (Khi-négyzet próba

szignifikancia: 0,000). Külföldi köznevelési intézmény igen ritkán inspirálta a megnevezett újítást. A hazai köznevelési szervezetek 3,1%-a, és a felsőoktatási intézményeinek csupán 1%-a jelölt meg ilyen forrást. A kapott adatok tükrében elmondható, hogy a köznevelési alrendszer összességében is kevés külföldi kapcsolattal rendelkezik az újítások tekintetében, különösen, ha az egyetemekhez viszonyítunk.

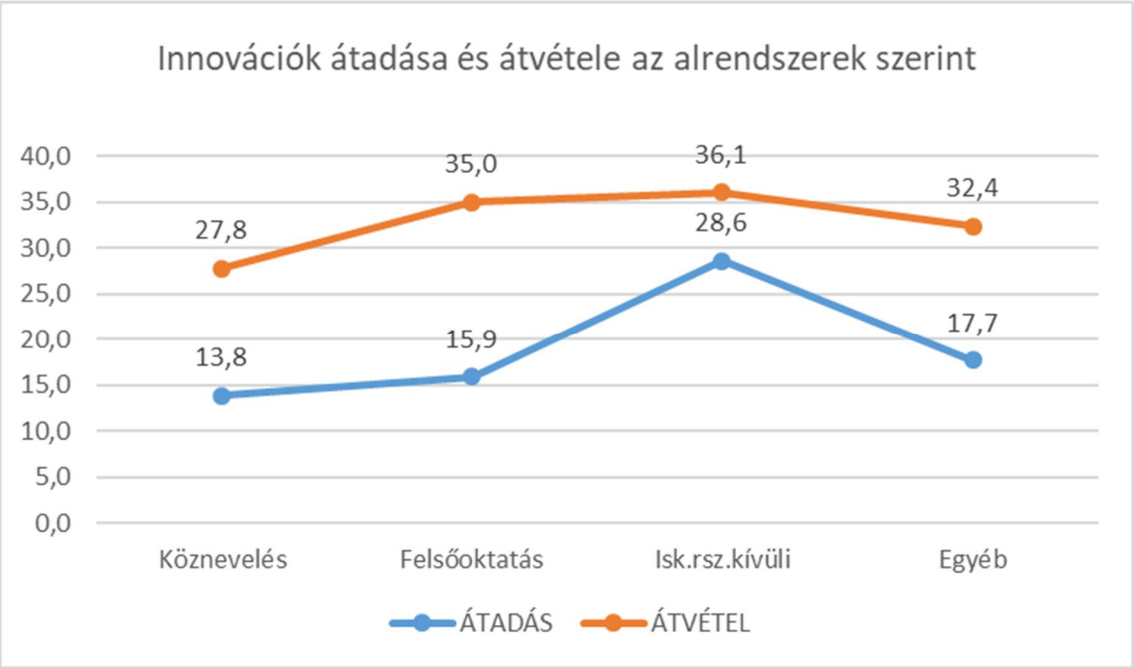
2. ábra. Köznevelési ill. felsőoktatási forrásokat igénybe vevők aránya (az SZQ12 kérdés alapján)

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=1953)

Az innovációt átadó és átvevő viselkedés eltérő szintjei jellemzik az egyes alrendszereket a vonatkozó kompozit mutatók átlagértékei alapján (ANOVA szignifikancia: 0,000), az átadás kompozit mutató erőteljesebb ingadozása mellett. Mint ahogyan az a 3. ábrából kitűnik, a köznevelési rendszer szervezeteinél jobb értékek jellemzik a felsőoktatási intézményeket, és náluk is jobb átlagértéket mutat az iskolarendszeren kívüli szervezetek egyébként kis elemszámú (N=30) csoportja. Az eredmények értelmezése szempontjából érdemes kiemelni, hogy az átadás és átvétel kompozit mutatók összetételükből adódóan jelentős mértékben tartalmaznak olyan itemeket, amelyek a szervezet határát átlépő kapcsolatra utalnak, ám tükröződnek bennük a szervezeten belüli átadás-átvételi folyamatok is.

3. ábra. Az ÁTADÁS és ÁTVÉTEL kompozit mutatók pontszámainak átlagértékei az alrendszerek függvényében

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=2008)

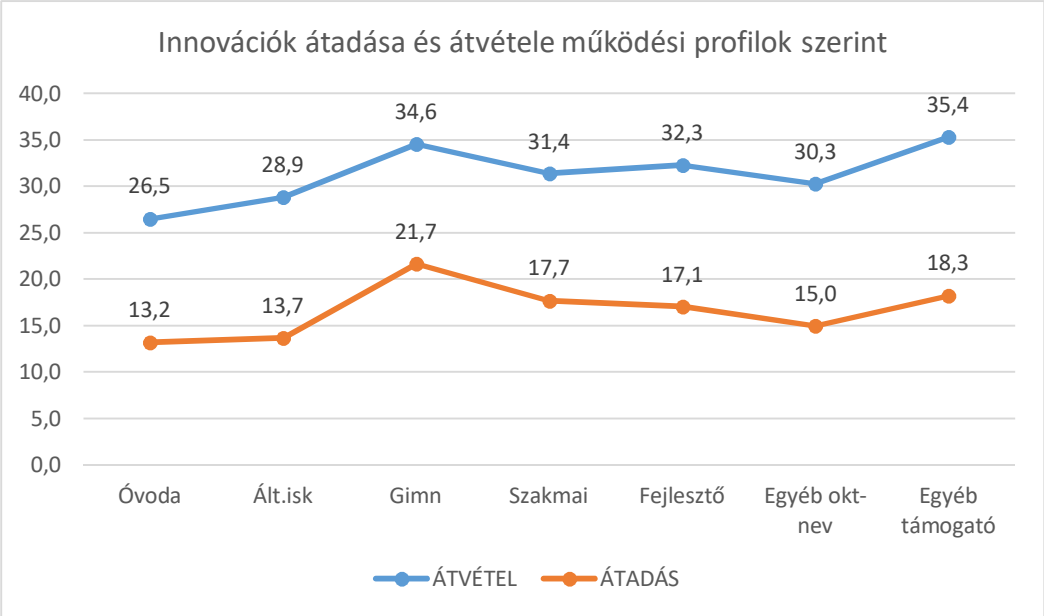
Sajátos konténereknek tekinthetők az azonos működési profillal rendelkező köznevelési intézmények csoportjai. A rendelkezésre álló adatok alapján itt az innovációt átvevő és átadó viselkedés eltéréseit tudtuk vizsgálni az egyes csoportok szintjén a vonatkozó kompozit mutatók átlagértékei alapján (ld. 4. ábra).

Azt, hogy óvodákban (N=864) alacsonyabbak az értékek, befolyásolhatja az a körülmény, hogy sok óvoda összevont szervezeti formációt képez, és a válaszadók a másik tagóvodától átvett innovációt esetleg nem tekintették külső forrásból származóknak, miközben egyébként jellemzően a nemzetközi jó gyakorlat progresszív módszereit alkalmazzák. Az innovációk átadás-átvételét a vezetői hozzáállás, a pedagógiai program, valamint az egyéb szabályozók is jelentős mértékben befolyásolhatják. Összevont intézményvezetés esetén előfordul, hogy az intézményen belüli továbbképzéseket preferálják, s nem támogatják a külső továbbképzéseken való részvételt, ami nem segíti az inspiráló innovációk terjedését.

A gimnáziumokban (N=108) a kiugró értékek a tudatos innovációs tevékenységek gyakoribb előfordulására utalnak ebben a csoportban. A legmagasabb értéket az egyéb támogató szolgáltatások (pl. pedagógiai szakszolgáltatás, pedagógiai szakmai szolgáltatás) profilú intézménycsoport érte el az átvétel területén. Ebben szerepet játszhat az alacsony elemszám (N=18) mellett az is, hogy a pedagógiai szakszolgálatok változatos tevékenysége, a kisebb létszámú közösségek sajátos szakmaisága fokozottan megköveteli az innovatív, befogadó

hozzáállást, a szakma fejlŐdésének követését, hiszen így tudnak személyre szabott szolgáltatást, támogatást nyújtani. Az itt dolgozó (gyógypedagógus, konduktor fejlesztŐpedagógus, és pszichológus) szakemberek gyakorlatának fejlŐdésében jelentŐs szerepet játszanak a saját szervezeten kívüli források.

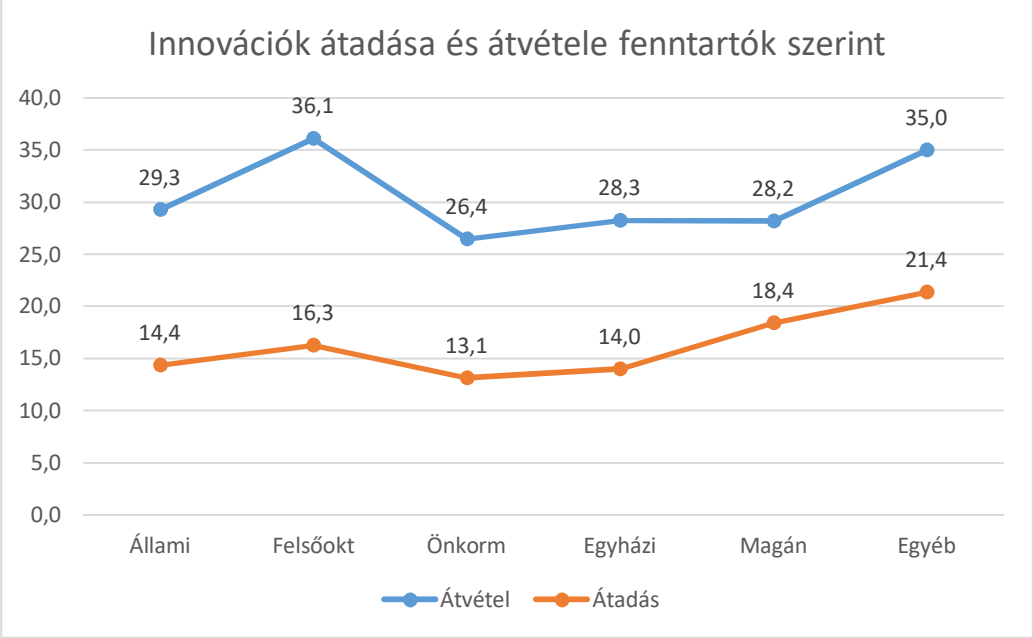
4. ábra. Az ÁTADÁS és ÁTVÉTEL kompozit mutatók pontszámának átlagértékei a köznevelési intézmények mŰködési profiljainak függvényében

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=2008)

A fentieken túl sajátos konténereknek tekinthetŐk az azonos fenntartóhoz (vagy fenntartói típushoz) tartozó intézmények csoportjai is. A rendelkezésre álló adatok alapján itt is az innovációt átvevŐ és átadó viselkedés eltéréseit tudtuk vizsgálni az egyes csoportokat összehasonlítva a vonatkozó kompozit mutatók átlagértékei alapján (ld. 5. ábra). Az elŐzŐ ábrákhoz hasonló diagramot kapunk, ahol az átadás értékei ismét rendre alacsonyabbak az átvétel értékeinél. Az átadás tekintetében inkább csak kis eltérések adódnak, itt a magánfenntartók (N=88) és a más csoportba nem sorolható egyéb fenntartók (N=28) többiekhez képest kisebb elemszámú intézményi csoportja emelhetŐ ki. Az innovációk átvételében pedig különösen a felsŐoktatási fenntartók (N=229), és ismét az egyéb fenntartók intézményei jeleskednek.

5. ábra. Az ÁTADÁS és ÁTVÉTEL kompozit mutatók pontszámainak átlagértékei fenntartók szerint

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=2008)

Az elŐzŐ ábrákon, különösen az 4. ábrán feltŰnŐ az átadó és átvevŐ viselkedést jellemzŐ értékek párhuzamos trendvonala. A két vonal nem metszi egymást, és hasonló pályát ír le, miközben az átadó viselkedést leíró mutató változékonyabbnak mutatkozik a vizsgált független változók tekintetében. A hasonló pálya az átadó és átvevŐ viselkedés szignifikáns kapcsolatára utal, ami az adatbázisunkban szereplŐ esetek alapján (N=2008) igencsak meggyŐzŐ értékkel valóban ki is mutatható (0,510**, sig: 0,000).

Az átvevŐ és az átadó viselkedés gyakori együttes elŐfordulása alapvetŐ jelentŐségŰ a **kommunikációs hálózatok** kialakulása szempontjából. Jelen esetben intézményekrŐl beszélünk, de a gondolatmenet hasonló módon alkalmazható egyének közötti információáramlás strukturális vizsgálatára is. (Az információáramlást az egyének szintjén nem vizsgáljuk: itt egyébként a szociometria világába csöppennénk.) Annak függvényében, hogy az átadó, illetve átvevŐ viselkedés milyen arányairól beszélhetünk az adott populációban, válhatnak dominánssá a láncok vagy csillagok (az utóbbi esetben nagyon kevés az átadó forrás, de annál több az átvevŐ), vagy egyéb kombinált alakzatok. Az innovációk átadását és átvételét leíró kapcsolati háló pontokból és ezeket összekötŐ nyilakból álló ún. irányított gráffal modellezhetŐ. Az egyes intézmények átadási és átvételi kapcsolatainak száma a kapcsolati háló sŰrŰségét határozza meg, ez egy nagyobb háló különbözŐ szegmenseiben lényegesen eltérŐ lehet. A sŰrŰbb hálóban nemcsak gyorsabb, de biztosabb is az információáramlás (mint ahogyan azt az Internet példájából is tudjuk). Ezekben gyakran találunk olyan sokszög-

alakzatokat, ahol majdnem minden szögpont majdnem mindegyik másikkal (legalább egy, de inkább mindkét irányban) összekapcsolódik. A kapcsolatok vizsgálatára a tanulmány második részét alkotó területi elemzésben térünk vissza.

Érdemes kiemelni, hogy az innovációk átvétele a várakozásnak megfelelően minden alrendszer és minden működési profil esetében lényegesen magasabb szintet mutat az innovációk átadásánál, az utóbbi tevékenység ugyanis nagyobb kihívás, több feltétel teljesülését igényli. Az innovációk terjedése szempontjából ez egyébként egyáltalán nem probléma, hiszen egy oktatási rendszer kifejezetten innovatív lehet oly módon is, hogy szervezeteinek túlnyomó többsége rendszeresen átvesz innovációkat, miközben csak kis része, mondjuk kb. 10-20%-a ad át rendszeresen ilyeneket. Problémát inkább a fordított eset jelentene. A szervezetek átvételre való nyitottsága tehát alapvető stratégiai kérdés az innovációk terjedése szempontjából, bizonyos fokig fontosabb is az átadó tevékenység szintjénél, gyakoriságánál. A kettő közül ugyanis az átvevő tevékenység tömegessé válása teszi az egész oktatási rendszert innovatívvá. (Arról nem is beszélve, hogy a puszta „átadás" még nyitva hagyja azt a kérdést, hogy valóban alkalmazzák-e, azt mennyire tömegesen és tartósan teszik, avagy csak tudomásul vették, hogy ilyesmi is létezik, illetve csak elvétve alkalmazzák.)

Nézetünk szerint az innovatív megoldások nagyszámú megjelenését jobban (és gyorsabban) segíti az átvétel, mint ugyanazon, vagy hasonló megoldások kreatív újra-felfedezése az egyes szervezetekben (anélkül, hogy közben mások jó gyakorlatai felől tájékozódnának). Természetesen a megfelelő innováció kiválasztása és különösen értő átvétele, a saját körülményekhez történő illesztése, adaptálása is nem kevés szakértelmet és kreativitást igényel. Mint ahogyan azt az Innova esettanulmányok is megmutatták, az átvételek nagyrésze ugyanis egyben átalakítást is jelent. Az innovációk szakszerű megvalósítását magában foglaló átvétele teljesértékű innovációnak tekinthető, függetlenül attól, hogy közben az eredeti megoldás milyen mértékű módosítására került sor.

Az innovációk kommunikációjában résztvevők sajátosságai

Áttérve az **aktorok jellemzésére**, az elsődleges tájékozódást a rendelkezésre álló Innova kompozit mutatók szintjén érdemes megtenni. Az 1. táblázatban foglaltuk össze azon mutatókat, amelyekkel az innovációk terjedését érintő számottevő szignifikáns kapcsolat volt megállapítható. Ezek a következők: a szervezeti innovációs aktivitás COMPINNOVSZ kompozit mutatója, a megjelölt konkrét innováció komolyságát jellemző KONKRETKOMOLYSZ mutató, a szervezeti kérdőív innovációs aktivitás itemek átlagából képzett új SZQ-INNOAKTÍV mutató, és a szervezeti kérdőív eredményességgel kapcsolatos

itemek átlagából képzett új SZQ-EREDMÉNYES mutató. Szerepel itt még egy dichotóm változó is, amely azt jelzi, hogy a szervezet jelölt-e konkrét innovációt vagy sem.

Mint más hasonló esetekben, itt is az innovációt átadó viselkedés kompozit mutatója (átadás) esetében erősebbek a kapcsolatok. Az innovációk átvétele, mint kompozit változó a többi kompozit mutató által jellemzett eltérésekre rendszerint kevésbé érzékenyen reagál. A táblázat alapján elmondható, hogy az innovációk terjedését támogató átadó-átvevő viselkedés erős szignifikáns kapcsolatot mutat az innovációs aktivitás egyéb más elemeit aggregáló mutatókkal, és közepesen erős szignifikáns kapcsolatot mutat az innovációk eredményességét és komolyságát jelzőkkel. Az innovációk átadásában ill. átvételében jeleskedők tehát az innováció egyéb területein is lényegesen aktívabbak, mint a többiek, továbbá bár nem kiugróan, de észrevehetően eredményesebbek is társaiknál, illetve komolyabb konkrét innovációt neveztek meg (az erre vonatkozó SZQ20 kérdés kapcsán). A fentieket alátámasztja még egy további kiegészítés. Ha azt vizsgáljuk, hogy a válaszadó nyilatkozott-e valamilyen inspiráló szervezetről a kérdőív valamely megfelelő helyén (erre több alkalma is volt), illetve egyáltalán megjelölt-e avagy sem konkrét innovációt, amikor az volt a kérdés, akkor ezen két változó között számottevő szignifikáns kapcsolat adódik (0,340**, N=2042, sig: 0,000).

1. táblázat. Az innovációk terjedését érintő szignifikáns kapcsolatok a kompozit mutatók szintjén (Spearmann-féle rangkorreláció)

	SZQ-Inno-aktív	COMP-INNOVSZ	Konkrét innovációt jelölt	KONKRET-KOMOLYSZ	SZQ-Eredményes
ÁTADÁS	**,765****	**,612****	**,328****	**,308****	**,333****
Sig	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	2023	2026	2026	943	2023
ÁTVÉTEL	**,493****	**,454****	**,200****	**,133****	**,188****
Sig	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	2012	2013	2013	938	2010

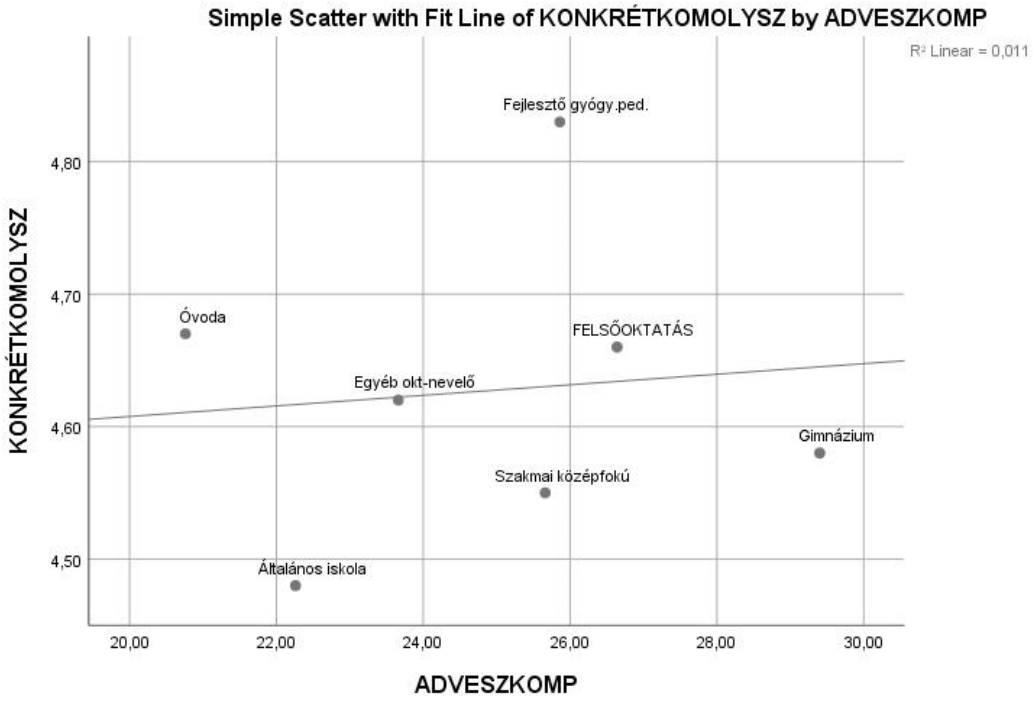
Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa

Érdemes itt még egyszer kiemelni, hogy az innovációs aktivitást jelző COMPINNOVSZ és SZQ-Inno-aktív mutatókkal az ÁTADÁS mutató határozottan erősebb kapcsolatban van, mint az ÁTVÉTEL mutató. Erre utalnak azok az eredmények is, amelyek az innovációs kapcsolatok megyék és a főváros szintjén összesített adatainak elemzése során adódtak. A COMPINNOVSZ mutatóval a következő mutatók produkáltak erősebb szignifikáns pozitív összefüggést: az átadás sűrűsége (teljes minta: 0,514*; köznevelés: 0,665**), a források száma (0,660**),

forrássŤrŤség (0,515*), relatív exportsŤrŤség (0,525*), és export per import (0,641**)[4]. Ezen átadás jellegŤ mutatókkal ellentétben az átvétel jellegŤ (vagy import) mutatók esetében viszont ilyen szignifikáns pozitív kapcsolatok nem voltak felismerhetŗk.

A fentieket kiegészítve az ADVESZKOMP (összevont átadás-átvétel) mutató és a KONKRÉTKOMOLYSZ (megnevezett konkrét innováció komolysága) mutató átlagértékeinek összefüggései láthatók a 6. ábrán. A kép a különbözŗ köznevelési intézményi mŤködési profilokba tartozó intézmények csoportjait, valamint a felsŗoktatási intézmények csoportját pozícionálja egymáshoz képest ebben a két dimenzióban. Különbözŗmódon kiugrik az óvodák, a fejlesztŗ gyógypedagógiai intézmények és a gimnáziumok csoportja. (FeltŤnŗ az óvodák kedvezŗ KONKRÉTKOMOLYSZ mutató értéke viszonylag alacsony ADVESZKOMP érték mellett. Erre fentebb már kitértünk.) Az általános iskolák csoportja mindkét dimenzióban alacsonyabb értékekkel tŤnik fel. Természetesen hangsúlyozni kell, hogy az egyes csoportokon belül az egyes konkrét intézmények vonatkozásában mindazonáltal nagyon nagy különbségek lehetségesek.

6. ábra. Az ADVESZKOMP és KONKRÉTKOMOLYSZ mutató pontszám átlagértékek szórásdiagramja (mŤködési profilok és felsŗoktatás)

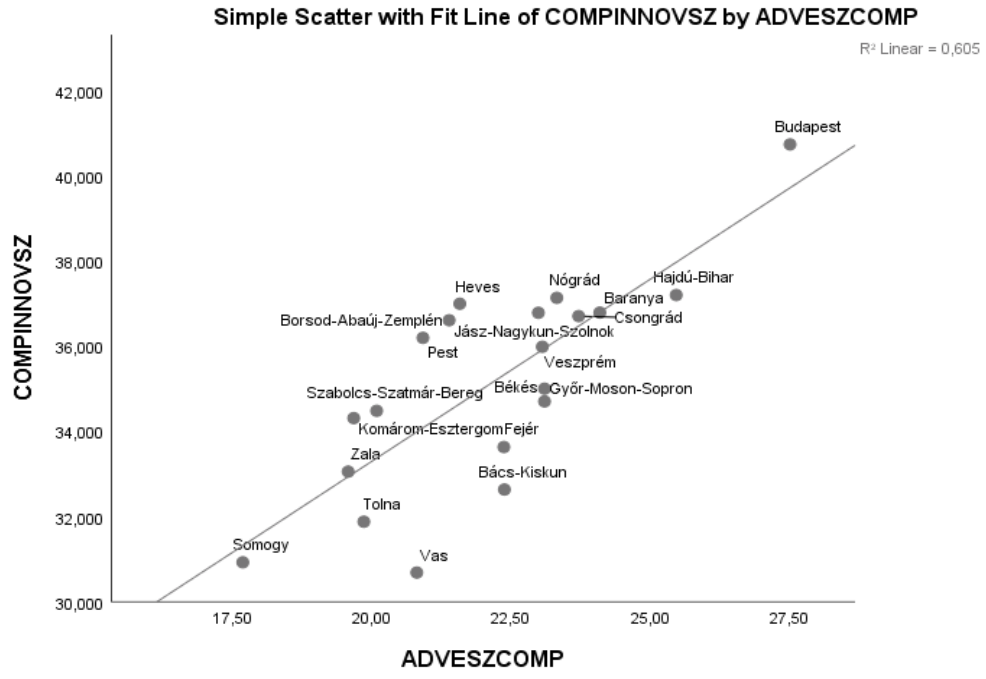

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=947)

[4] Jelölések: * p < 0,05; ** p < 0,01; Pearson-féle korreláció, N= 20 területi egység. Az itt hivatkozott egyes kapcsolati mutatók leírása a következŗ alpontban található (ld. ***ĂA területi szempontú terjedésvizsgálat értelmezési modellje*ò*).***

Míg a 6. ábrán az összevont átadás-átvétel ADVESZKOMP mutató és a megnevezett konkrét innováció komolysága KONKRÉTKOMOLYSZ mutató pontszám átlagértékek szórásdiagramja látható a köznevelési intézményi mŰködési profilok és a felsŐoktatás esetében, addig a következŐ 7. ábra az összevont átadás-átvétel mutató és az innovációs aktivitás COMPINOVSZ mutatójának hasonló diagramját tartalmazza. Az utóbbi ábrán a két mutató átlagértékei azonban a megyék és a fŐváros szintjén lettek kiszámítva a teljes minta alapján. Ebben az összehasonlításban Budapest mindkét dimenzióban erŐteljesen kiemelkedik a mezŐnybŐl. A fŐvárosi intézményeket tehát mindkét (az innovációs és a kommunikációs) mutató viszonylag magas értékei jellemzik. A megyék többsége centrálisan, az átlagok közelében helyezkedik el. Mindkét mutató alacsony értékŰ Somogy megye esetében, míg Vas és Tolna megye inkább az innovációs mutató értékét tekintve marad le a többi megyétŐl.

7. ábra. Az ADVESZKOMP és a COMPINOVSZ mutató pontszám átlagértékek szórásdiagramja (megyék és Budapest)

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=2031)

Annak érdekében, hogy kicsit részletesebb képet kapjunk, érdemes vizsgálni az átadás és átvétel kompozit mutatók kapcsolatait az innovációs aktivitást leíró egyes konkrét itemekkel is (lásd 2. táblázat). Minden esetben szignifikáns kapcsolat adódik, amelyek itt is az átadás esetében erŐsebbek. A legerŐsebb szignifikáns korrelációt az átadás és az SZQ7.6 valamint SZQ7.7 kérdések kapcsolatában látjuk, jelezve azt, hogy az innovációk átadása rendszerint a tudatosság

magasabb szintjét igényli, és gyakran együtt jár azok eredményességének vizsgálatával, illetve különösen azok dokumentálásával.

2. táblázat. Az innovációk terjedését érintő szignifikáns kapcsolatok az innovációs aktivitást leíró egyes itemek szintjén (Spearmann-féle rangkorreláció)

	7.1 - Valamelyik kollégánk a korábbi gyakorlattól jelentős mértékben eltérő megoldásokat kezdett alkalmazni.	7.2 - Saját munkatársaink találtak ki a szervezet eredményességét szolgáló új megoldásokat.	7.4 - A korábban kezdeményezett újítások tartósan beépültek a szervezetünk mindennapi működésébe.	7.6 - Leírást készítettünk a szervezetünkön belül kialakult jó gyakorlatokról, újításokról.	7.7 - Adatokat gyűjtöttünk és elemeztünk egy újításunk hatásáról.
ÁTADÁS	**,361****	**,468****	**,487****	**,849****	**,663****
Sig	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	1975	1998	1985	2009	1999
ÁTVÉTEL	**,325****	**,347****	**,338****	**,406****	**,443****
Sig	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	1965	1986	1971	1994	1985

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa

Számos szignifikáns kapcsolat fedezhető fel akkor is, amikor az innovációk átadását és átvételét az eredményesség különböző konkrét területeit és megnyilvánulásait jelző itemmekkel összevetve vizsgáljuk. Az innovációk eredményességét érintő SZQ7.3 jelű kérdés például úgy szólt, milyen gyakran fordult elő, hogy a szervezet munkatársai által kezdeményezett újítások nyomán a szervezet eredményessége érzékelhetően javult. Ez az item szignifikáns kapcsolatot mutatott az átvétel kompozit mutatóval (0,339**, N=1966, sig: 0,000) és különösen az átadás kompozit mutatóval (0,493**, N=1980, sig: 0,000). A szervezeti eredményesség különböző területeit írják le az SZQ1-SZQ8 kérdések. Az átadás kompozit mutató ezek mindegyikével, az átvétel kompozit mutató ezek többségével laza szignifikáns kapcsolatot mutatott. Az SZQ18 kérdés az eredményesség más hasonló profilú intézményekhez képest történő összefoglaló megítélését kérte. Ez a változó laza szignifikáns kapcsolatot mutatott az átvétel kompozit mutatóval (0,144**, N=1872, sig: 0,000) és erősebbet az átadás kompozit mutatóval (0,278**, N=1882, sig: 0,000). Ezek a részeredmények árnyalják és megerősítik azt, amit a kompozit mutatók kapcsán fent mondtunk.

Érdemes megnézni azt is, hogy az innovációk átadása és átvétele miként alakul azon válaszadó szervezeteknél, amelyek részt vettek különböző programokban. Itt is számos szignifikáns összefüggésre bukkantunk. Ezen a területen már megtörik az a tendencia, hogy rendszerint az átadás kompozit mutató esetében erősebbek a kapcsolatok. Ha nem is sokkal, de jelen esetben

inkább az átvétel kompozit mutatónál állnak kicsit magasabb korrelációs értékek. A 3. táblázat arra utal, hogy a programokban való részvétel az innovációt átadó-átvevő viselkedés magasabb szintjével jár együtt. A dolog természeténél fogva a hatás iránya valószínűleg döntően olyan, hogy a programokban történő részvétel erősíti az átadó-átvevő viselkedést, bár a folyamat kezdetén ez utóbbinak is szerepe lehet abban, hogy egy programban történő részvételre egyáltalán sor kerül.

3. táblázat. Az innovációk terjedését érintő szignifikáns kapcsolatok a programokban való részvételt leíró egyes itemek körében (Spearmann-féle rangkorreláció)

	14.1 - Olyan program, amelyben a korábbitól eltérő tananyagot, taneszközt, pedagógiai módszereket kellett alkalmazni	14.2 - Olyan program, amelyben saját magunknak kellett új tananyagot, taneszközt, pedagógiai módszereket létrehozni	14.3 - Olyan program, amelyben képzéseken kellett részt venni	14.4 - Olyan nemzeti fejlesztési program, amely az Európai Unió támogatásával zajlott (pl. HEFOP, TÁMOP, EFOP)	14.5 - Olyan program, amely az Európai Unió oktatási programjainak keretében zajlott (Pl. Erasmus, Comenius, Leonardo, Grundtvig)
ÁTADÁS	**,305****	**,390****	**,290****	**,260****	**,257****
Sig	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	1949	1954	1972	1957	1905
ÁTVÉTEL	**,337****	**,331****	**,316****	**,301****	**,269****
Sig	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	1938	1943	1959	1944	1899

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa

Az SZQ9 jelű kérdés arra vonatkozott, hogy a válaszadó jelölje meg, milyen gyakran történtek az elmúlt tíz évben az intézményben/szervezetben olyan újítások, amelyeket a kérdéshez kapcsolódó lista tartalmaz. Az átadó-átvevő viselkedés kapcsán ezek közül főképp a 4. táblázatban szereplő itemekkel mutatkozott szignifikáns kapcsolat. Az átvevő aktoroknál jelentős szerepet játszanak azok az újítások, amelyek külső ösztönzésre, vagy elvárásra születtek; és az átadó aktorok pedig gyakran valamilyen problémára reagálva végeznek újításokat. A véletlenül keletkező innovációk kevésbé kapcsolódnak kommunikatív aktorokhoz. Végül az ugyancsak itt szereplő SZQ13.7 kérdéssel adódó szignifikáns összefüggés arra a nem meglepő tényre utal, hogy a valamilyen hálózathoz, partnerségi kapcsolatrendszerhez kapcsolódó intézmények átadási-átvételi viselkedése erőteljesebb, mint azoké, amelyek ilyen kapcsolatokkal nem rendelkeznek.

4. táblázat. Az innovációk terjedését érintő szignifikáns összefüggések az újításokat kiváltó okokat és az intézmény kapcsolatait leíró egyes itemek körében (Spearmann-féle rangkorreláció)

	9.1 - Olyan újítás, amivel valamilyen problémára próbáltunk választ adni (pl. tanulói összetétel változása, tanulási nehézségek, motiválási problémák, tanulmányi eredmények romlása stb.)	9.2 - Olyan újítás, amely külső ösztönzésre vagy elvárásra (pl. központi szabályozás változása, uniós fejlesztési programokban való részvétel, fenntartói igény, partnerek igényei stb.) történt.	9.7 - Olyan újítás, amely nem szándékolt, véletlen módon keletkezett.	13.7 - Az intézmény, szervezet kapcsolódása valamilyen hálózathoz, partnerségi kapcsolatrendszerhez
ÁTADÁS	**,400****	**,326****	**,259****	**,278****
Sig	0,000	0,000	0,000	0,000
N	1954	1952	1881	1939
ÁTVÉTEL	**,384****	**,397****	**,340****	**,317****
Sig	0,000	0,000	0,000	0,000
N	1944	1942	1873	1929

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa

Az SZQ8 jelű kérdés arra irányult, mely területeken fordult elő az elmúlt tíz évben, hogy az adott intézményben/szervezetben olyan új megoldást találtak ki, amely érzékelhető mértékben javította az intézmény/szervezet eredményességét. Az itt kapott válaszok egy kivétellel közepes-erős szignifikáns kapcsolatot mutatnak az innovációk átadásával és átvételével, miközben az átadó tevékenységgel fennálló kapcsolatok erősebbek. Különösen azon intézmények tűnnek ki az innovációk átadásában, amelyek a foglalkozások, tanórák tervezéséhez és megvalósításához kapcsolódó módszerek és eszközök területén (SZQ8.1) (0,442**, N=1984, sig: 0,000); valamint a tanulók (hallgatók, gondozottak) kompetenciáinak, képességeinek eredményesebb fejlesztésében (SZQ8.8) (0,407**, N=1951, sig: 0,000) voltak innovatívak.

Az innovációkat átadó és átvevő tevékenységgel az SZQ8 kérdéssorban szereplő összes tartalmi terület számottevő szignifikáns kapcsolatot mutat (r= 0,3** és 0,4** között, sig: 0,000). Egyetlen kivételt képez a hátrányos helyzetűek, leszakadók oktatása/nevelése (SZQ8.10) (átvétel: 0,184**, átadás: 1,178**, mindkettőnél N=1946, sig: 0,000). Ez az innovációs terület egyébként azzal is kitűnik, hogy a jelölések tekintetében a legmagasabb átlagértéket (2,77) produkálja a többihez képest (átlagok: 2,18 és 2,66 között). Mindezeket összevetve nemcsak az mondható el, hogy a hátrányos helyzetűek oktatásához/neveléséhez kapcsolódó innovációk kifejezetten gyakoriak, hanem az is, hogy ezzel a kérdéskörrel azon intézmények is gyakran foglalkoznak, amelyekre egyébként az innovációk átadása-átvétele kevésbé jellemző.

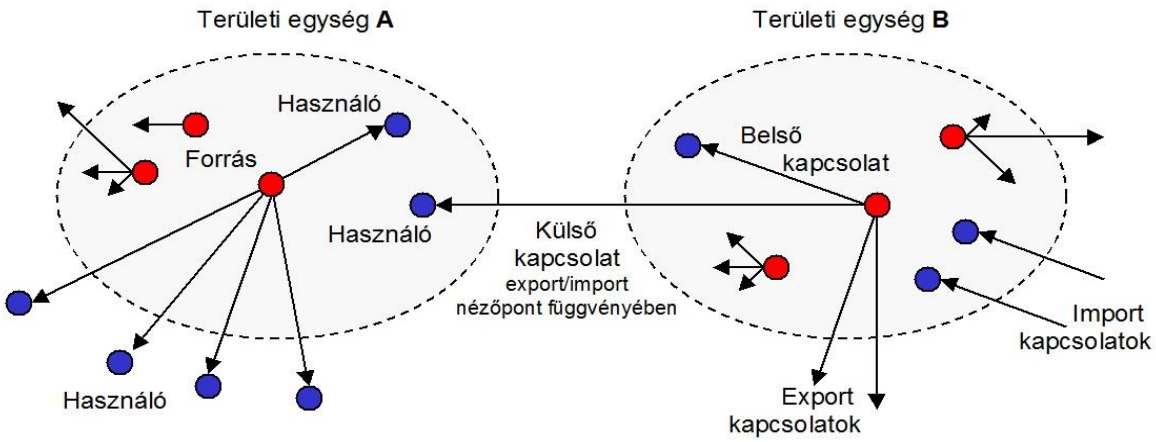
A területi szempontú terjedésvizsgálat értelmezési modellje

Az elemzést a helyi innovációk terjedésének területi szempontú vizsgálatával folytatjuk. Ez az alfejezet nem a terjedés időbeliségére, fázisaira, vagy az Innova kompozit mutatókkal leírható jellemzőire fókuszál, hanem a terjedés olyan tartós strukturális elemeire, mint amilyenek a terjedés útvonalai, az ebben szerepet játszó intézmények, ezek kapcsolatai, és területi jellemzői.

A terjedés területi szempontú elemzése az Innova kutatás második (2018-as) adatfelvételének szervezeti szintű kérdőívére épül (N=2042). Az itt nyert adatok közül a terjedésvizsgálat szempontjából az SZQ12 kérdés a legfontosabb, amelyik így hangzik: ***„****Meg tud-e nevezni olyan másik intézményt/szervezetet, amelynek bevált újítását, jó gyakorlatát átvették, amelyről tanultak, és amelynek gyakorlata hatással volt az Önök intézménye/szervezete működésére?***”** Ehhez a kérdéshez több alkérdés kapcsolódik. Az elemzés érdekében a különböző módon megjelölt intézményeket, és ezek megyéit manuálisan összevonva egy változóba integráltuk. Az adatbázist kiegészítettük olyan további adatokkal és változókkal, amelyek a területi szempontú elemzést és az eredmények térképes megjelenítését támogatták.

A jelen beszámolóban összefoglalt területi szempontú terjedésvizsgálatot az alábbi fogalmak felhasználásával végeztük. A bevezetett fogalmak logikai értelmezői modelljét a 8. ábra mutatja be. Ez a fent felvázolt **aktor-konténer modell** területi szempontú alkalmazásának tekinthető. Jelen esetben a válaszadó szervezetek az aktorok, a konténerek szerepét pedig a (valamilyen szintű) területi egységek játsszák.

8. ábra. A területi szempontú terjedésvizsgálat értelmezési modellje

Forrás: Pálvölgyi (2020).

A modell ábráján szereplő fogalmak tartalmát az alábbiakban foglaljuk össze:

Felhasználó = olyan válaszadó szervezet, amely legalább egy inspiráló szervezetet megnevezett, vagy legalább annak megyéjét megnevezte. (Az ábrán kék pont jelöli.)
Felhasználók száma = az adott területi egységhez tartozó, legalább egy inspiráló szervezetet (vagy annak megyéjét) megnevező válaszadó szervezetek száma.
Átvétel sűrűsége (%) = a felhasználók száma osztva az adott területi egységből válaszadók számával (vagyis az inspiráló szervezetet megnevezők aránya az adott területi egységben: *penetráció*)**.**
Forrás = olyan szervezet, amelyet legalább egy válaszadó inspiráló szervezetként megnevezett. (Az ábrán piros pont jelöli.)
Források száma = az adott területi egységben működő, inspiráló szervezetként megnevezett szervezetek száma.
Forrássűrűség (%) = az adott területi egységben működő megnevezett források száma osztva az adott területi egységben fellelhető források számával. (Ez utóbbi adat a kutatás keretében nem állt rendelkezésre.)
Relatív forrássűrűség (%) = az adott területi egységben működő megnevezett források száma osztva az adott területi egységből válaszadók számával.
Forráskapcsolat = a forrásokból kiinduló kapcsolat, amely a forrást az őt megnevező felhasználóval köti össze. (Az ábrán nyíl jelöli.)
Export kapcsolat = a forrástól a tőle különböző területi egységben működő, őt megnevező felhasználó felé irányuló kapcsolat. (A forráskapcsolat speciális esete.)
Import kapcsolat = a felhasználótól a tőle különböző területi egységben működő, általa megnevezett forrás felé irányuló kapcsolat. (Az exportkapcsolat inverz nézete
Forráskapcsolatok száma = az adott területi egységben működő megnevezett forrásokból kiinduló forráskapcsolatok száma.
Forráskapcsolat-sűrűség (%) = az adott területi egységben működő megnevezett forrásokból kiinduló forráskapcsolatok száma osztva az adott területi egységben fellelhető források számával. (Ez utóbbi adat sajnos nem ismert.)
Relatív forráskapcsolat-sűrűség (%) = az adott területi egységben működő megnevezett forrásokból kiinduló forráskapcsolatok száma osztva az adott területi egységből válaszadók számával. (Ez utóbbi adat ismert.)
Átadás sűrűsége (%) = a jelen elemzés során technikai okokból ez azonos a relatív forráskapcsolat-sűrűséggel (ld. fent).
Export sűrűség (%) = az adott területi egységben működő megnevezett forrásokból kiinduló export kapcsolatok száma osztva az adott területi egységben fellelhető források számával. (Ez utóbbi adat sajnos nem ismert.)

Relatív export sŤrŤség (%) = az adott területi egységben mŤködŗ megnevezett forrásokból kiinduló export kapcsolatok száma osztva az adott területi egységbŗl válaszadók számával. (Ez utóbbi adat ismert.)
Import sŤrŤség (%) = az adott területi egységben mŤködŗ felhasználókhoz tartozó import kapcsolatok száma osztva az adott területi egységbŗl válaszadók számával. (Ez utóbbi adat ismert.)
Relatív import sŤrŤség (%) = a jelen elemzés során technikai okokból ez azonos az import sŤrŤséggel (ld. fent).
Belsŗ kapcsolat = olyan kapcsolat, amely azonos területi egységben mŤködŗ forrást és ŗt megnevezŗ felhasználót köt össze. (A kapcsolat nem lépi át a területi egység határát, vagyis nem jelenik meg az export/import egyenlegben.)
Külsŗ kapcsolat = olyan kapcsolat, amely különbözŗ területi egységben mŤködŗ forrást és ŗt megnevezŗ felhasználót köt össze. (A kapcsolat átlépi a területi egység határát, vagyis megjelenik az export/import egyenlegben.)
Export-orientáció = export kapcsolatok száma osztva az import kapcsolatok számával (adott területi egységre értelmezve, azt jellemzŗ mutató).
Integráltság = az export kapcsolatok számának és az import kapcsolatok számának összege (adott területi egységre értelmezve, azt jellemzŗ mutató).
Relatív export-orientáció = az adott területi egységre vonatkozó relatív export sŤrŤség osztva a relatív import sŤrŤséggel.
Relatív integráltság = az adott területi egységre vonatkozó relatív export sŤrŤség és a relatív import sŤrŤség összege.

Az innovációk terjedésének különbözŗ szempontú leírására számos modell született. Ezeket Horváth László (2016) tanulmánya tekinti át. A fenti modell és a kapcsolódó fogalmak a helyi innovációk terjedése területi szempontú elemzésének újszerŤ fogalmi-logikai keretét képezik. A fogalmak elvileg értelmezhetŗk más típusú (nem területi) konténerek esetében is. Az innováció terjedését az imént bemutatott fogalmak segítségével jellemezhetjük akár intézményi, akár valamilyen területi (pl. regionális, megyei, járási, iskolakerületi) bontásban. A fogalmak, ill. a rájuk épülŗ kapcsolati mutatók alkalmazására az alábbi elemzések adnak példákat.

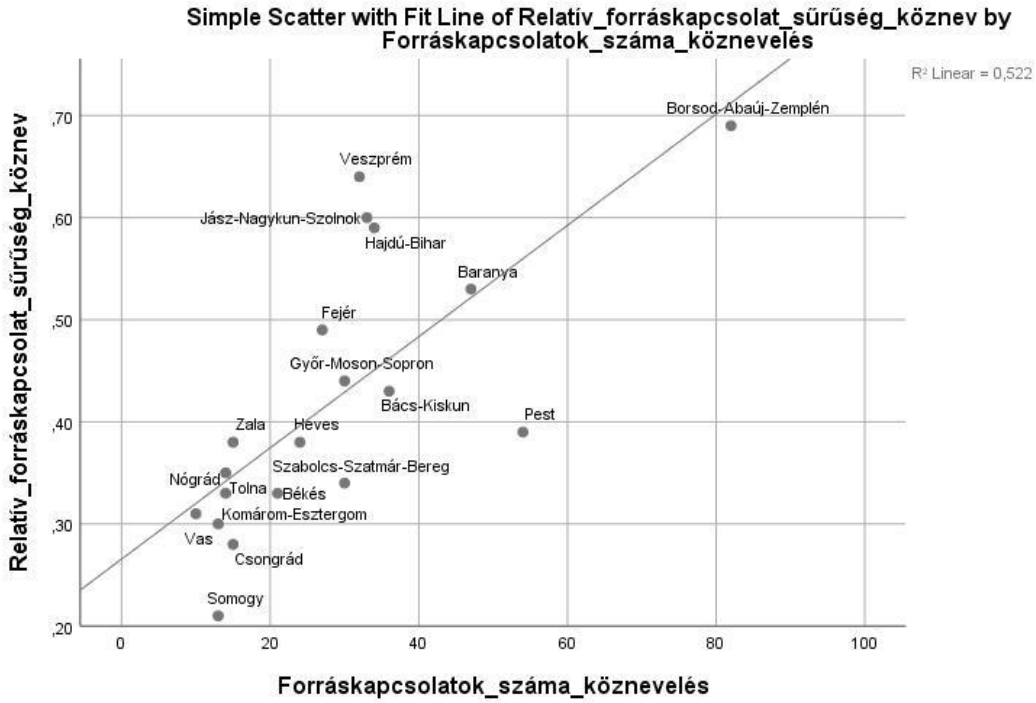
Az inspiráló szervezetek (források) elemzése

A köznevelési alrendszeren belül detektált forráskapcsolatok száma és a relatív forráskapcsolat sŤrŤség közötti összefüggést mutatja az alábbi szórásdiagram megyei szinten (ld. 9. ábra). A köznevelési válaszadók közül köznevelési forrást megnevezett, azaz a köznevelési forráskapcsolatok száma: N=577.

A 9. ábra nem tartalmazza Budapest értékeit, mivel itt kimagaslóan magas a forráskapcsolatok száma (129), ami az ábrát jelentŗsen torzította volna. Budapesten a relatív forráskapcsolat sŤrŤség (0,83) is magasabb a megyei értékeknél, de már nem annyira kiugró nagyságú. Ezek a számok jól tükrözik a fŗváros dominanciáját az átadók közt, különösen a forráskapcsolatok számát illetŗen. EbbŗI következtethetünk arra, hogy a relatív exportsŤrŤség is magas lesz (ld. késŗbb).

A nagy népességszámú fŗvároshoz viszonyítva a megyék forráskapcsolat száma érthetŗen jóval alacsonyabb. Mindkét érték tekintetében kitŤnik azonban a hejŗkeresztúri IV. Béla Általános Iskolát magába foglaló Borsod-Abaúj-Zemplén megye. A relatív forráskapcsolat sŤrŤséget tekintve Veszprém, Jász-Nagykun-Szolnok és Hajdú-Bihar megye emelkedik ki. (Alacsony válaszadói szám esetén a válaszadók és a forráskapcsolatok aránya kevésbé megbízható.) Veszprém megyében például 31 forráskapcsolat jut 54 válaszadóra, Jász-Nagykun-Szolnok megyében ez az arány 33:56. Csongrád és Somogy megyébŗl például több válasz érkezett a kérdŗívekre, de kevesebben jelöltek az említett megyékbŗl származó inspiráló szervezetet (arányok: 14:78; illetve 14:66). Érdekes megnézni a kiemelkedŗ megyék import-kapcsolatait is: Borsod-Abaúj-Zemplén megye 33 belsŗ és 16 külsŗ forráskapcsolatot jelenített meg. Jász-Nagykun-Szolnok megye 10:9, Veszprém megye 22:5 aránnyal jellemezhetŗ, Csongrádban és Somogyban pedig megfordul ez az arány (9:12 és 8:10). Ez azt mutatja, hogy az alsó sarokban található megyék inkább más megyéktŗl inspirálódnak, míg a felsŗ részen található megyék elŗnyben részesítik a saját területükön ápolt kapcsolataikat.

9 ábra. Inspiráló szervezetek megyénként - köznevelési forráskapcsolatok

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=577)

A megnevezett felsőoktatási forráskapcsolatok száma jóval kevesebb (N=168), mint a köznevelési forráskapcsolatoké. A válaszadók inspiráló szervezetként (forrásként) összesen 31 felsőoktatási intézményt neveztek meg. Ezek kapcsán 32 működési helyet jelöltek meg, összesen 185 esetben. Többször előfordult, hogy a válaszadó megadott egy várost, de nem jelölte meg az intézményt. A kapott válaszok alacsony száma nem teszi lehetővé, hogy eloszlásukat különböző bontásokban megbízhatóan vizsgáljuk. Elgondolkodtató viszont ez az alacsony arány. A felsőoktatás inspiráló hatásán biztos lenne mit javítani, és nyilván kellene is. A kapott adatokban szerepet játszhat, hogy sok megkérdezett nem tekint forrásként felsőoktatási tanulmányaira, posztgraduális továbbképzéseire, hanem mintegy beépült tudásként könyvelik el az ott tanultakat, és a feltett kérdést csak az explicit intézményközi kapcsolatokra szűkítve értelmezték. Szerepet játszhat továbbá az is, hogy a felsőoktatás gyakran olyan elméleti ismereteket közvetít, és oly módon teszi ezt, hogy ez alapján nem mindig könnyű konkrét gyakorlati újításokhoz eljutni.

Az inspiráló forrást megnevező szervezetek egyes jellemzői

Felmerül a kérdés, hogy mi jellemző azokra a szervezetekre, amelyek az SZQ12 számú kérdéscsoport kapcsán legalább egy (köznevelési, felsőoktatási vagy egyéb) inspiráló forrást megneveztek. Ez a kérdés többféleképpen megközelíthető. Jelen elemzés keretében az SZQ12 kérdéscsoportra adott válaszok összefüggését vizsgáltuk más itemekkel. A kereszttábla-elemzés az 5. táblázatban feltüntetett kérdések esetében mutatott említésre méltó szignifikáns kapcsolatot azzal a változóval, hogy az adott szervezet megnevezett-e valamilyen inspiráló szervezetet (N=2042).

5. Táblázat. Kereszttábla-elemzés eredménye: Megnevezett-e inspiráló szervezetet?

Terület	**Kérdés**	**Phi**	**Sig.**
Átadás	7.12 ï Érdeklődő kollégák más szervezetektől megkerestek minket, hogy az általunk alkalmazott eredményes megoldásokról tájékozódjanak	0,194	0,000
Átadás	7.10 - Valaki más átvette a mi újításunkat.	0,174	0,000
Innováció	7.4 - A korábban kezdeményezett újítások tartósan beépültek a szervezetünk mindennapi működésébe.	0,172	0,000
Eredmény	19 - Eredményesség ï változás	0,159	0,000
Innováció	7.1 - Valamelyik kollégánk a korábbi gyakorlattól jelentős mértékben eltérő megoldásokat kezdett alkalmazni.	0,154	0,000
Eredmény	7.3 - A munkatársaink által kezdeményezett újítások nyomán a szervezet eredményessége érzékelhetően javult	0,152	0,000
Pályázat	9.2 - Olyan újítás, amely külső ösztönzésre vagy elvárásra (pl. központi szabályozás változása, uniós fejlesztési programokban való részvétel, fenntartói igény, partnerek igényei stb.) történt.	0,125	0,000
Pályázat	14.4 - Olyan nemzeti fejlesztési program, amely az Európai Unió támogatásával zajlott (pl. HEFOP, TÁMOP, EFOP)	0,118	0,000
Eredmény	17.4 - Eredményesség - A szervezet/szervezeti egység jó hírneve, ismertsége	0,103	0,000

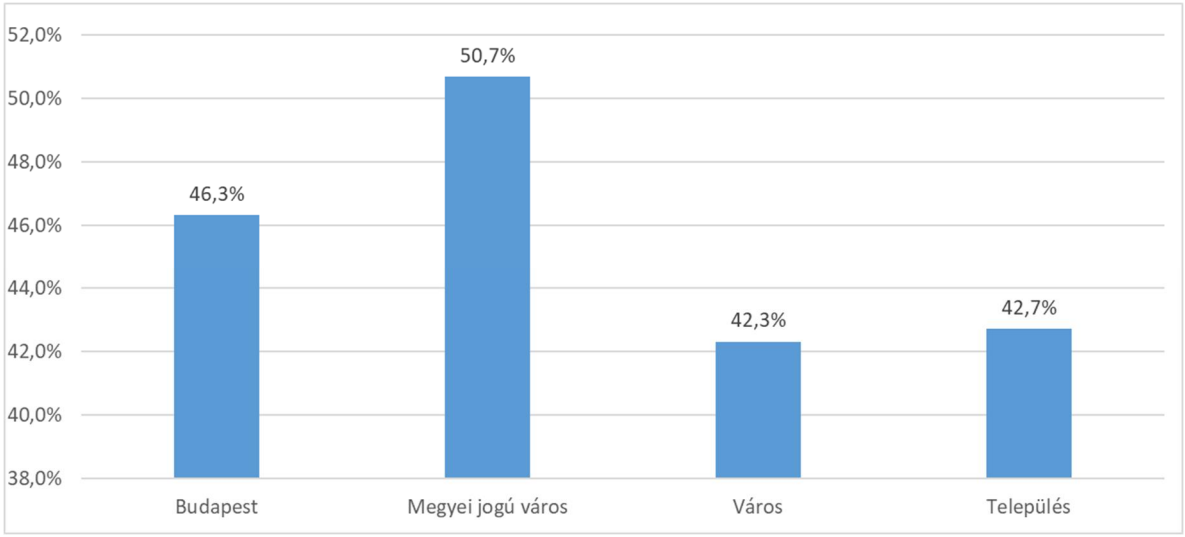
Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=2042)

Az eredmények arra utalnak, hogy az inspiráló forrást megnevező szervezetek gyakrabban adnak át maguk is újításokat másoknak. A fent látható további, inkább gyenge kapcsolatok alapján mondható, hogy ezek a szervezetek kicsit innovatívabbak, eredményességük kis mértékben javult, és inkább részt vettek pályázatokban, fejlesztési programokban, illetve újításaik többször épültek külső ösztönzésre vagy elvárásra, összehasonlítva azokkal, akik nem neveztek meg ilyen inspiráló forrást. Fontos hangsúlyozni azonban, hogy ezek csak gyenge tendenciák, és nem is voltak mindig minden hasonló kérdés esetében kimutathatók.

Az inspirációt felhasználók aránya településtípus szerint

Az alábbi diagram az inspiráló szervezetet megnevezŐ felhasználók arányát ábrázolja az adott négy (fŐváros, megyei jogú város, egyéb város és község) településtípusból válaszolók teljes számához viszonyítva, bármilyen köznevelési vagy felsŐoktatási forrást megnevezett felhasználót egyaránt figyelembe véve (ld. 10. ábra). Érdemes kiemelni, hogy a várt települési lejtŐvel szemben itt inkább egy hullámzó képet (Ątelepülési bukkanótò) kapunk. A települési lejtŐ csak oly módon értelmezhetŐ a vizsgált településtípusok között, ha a fŐvárost és a megyei jogú városok csoportját összevontan hasonlítjuk az egyéb városok és községek összevont csoportjához. Ebben az esetben a két csoport közül az elsŐ átlagértékei lényegesen magasabbak. Az adatok alapján egyértelmŤen a megyei jogú városokból származó válaszadók inspirálódnak leginkább mások által. (Khi négyzet szignifikancia = 0,055; N = 1722.)

10. Ábra. A forrást megnevezŐk aránya településtípusok szerint

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=1722)

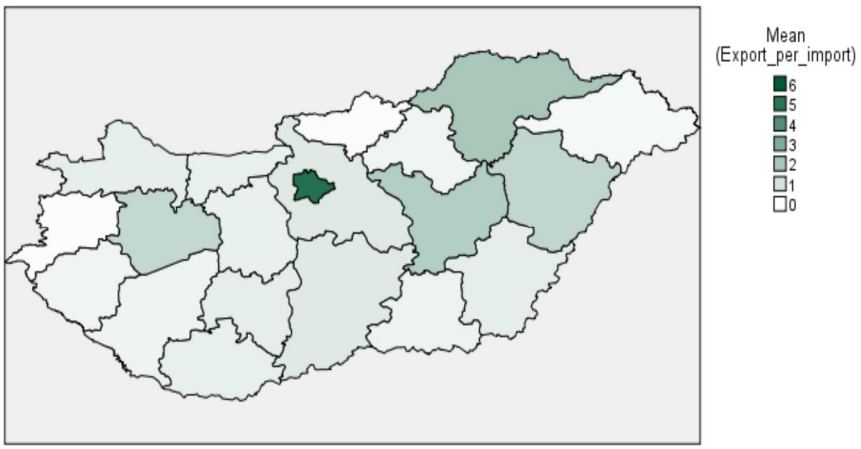
Vizsgáltuk a forrást megnevezŐk arányát településtípusok szerint az egyes intézménytípusokra (képzési profilokra) szŤrve is. A válaszadók kevesebb, mint a fele nevezett meg inspiráló szervezetet minden alkategóriában. Települési lejtŐ helyett más alakzatok születtek: Ątelepülési emelkedŐò (óvodák, általános iskolák, gyógypedagógiai intézmények, egyéb támogató szervezetek), illetve Ątelepülési bukkanóò (középiskolák, gimnáziumok); a mŤvészeti iskoláknál pedig hullámzó képet mutat az, hogy kinél hány forrás jelenik meg. Minden intézménytípus elsŐsorban a köznevelési intézményekbŐl inspirálódik, és a felsŐoktatási intézményekbŐl a legkevésbé. A felsŐoktatás és a piaci szektor kivételt képez: a felsŐoktatásnál leginkább felsŐoktatási intézményektŐl, vagy a piaci szektorból kapja az inspirációt, és csak

másodsorban köznevelési intézményektől. A piaci kitöltők viszont csak egyéb szervezetet jelöltek.

A kapcsolatok elemzése megyei szinten (köznevelés)

Az 1. térkép a köznevelési rendszeren belüli megyei szintű export és az import kapcsolatok arányát (a kettő hányadosának értékét) szemlélteti Magyarország térképén. Feltűnő Budapest domináns pozíciója. A főváros esetében adódó 5,13 érték azt jelzi, hogy az itt található intézmények a rendelkezésre álló adatok alapján több mint ötször annyi exportkapcsolattal rendelkeznek, mint import kapcsolattal. Budapest tehát az innovációt ösztönző inspirációk nagy exportőrének tekinthető. A sorrendet jóval szerényebb értékekkel Borsod-Abaúj-Zemplén (2,00) és Jász-Nagykun-Szolnok (1,78) export-orientált megyék folytatják. A rangsor másik végén Szabolcs-Szatmár-Bereg (0,25), Nógrád (0,11) és Vas (0,08) megyék zárják a listát. Az ezen import-orientált megyékben működő intézmények exportkapcsolatainak száma tehát elenyésző importkapcsolataik számához képest (Vas megyében például kevesebb. mint 10%).

1. térkép. A válaszok alapján azonosítható export és import kapcsolatok aránya megyénként a köznevelési rendszerben

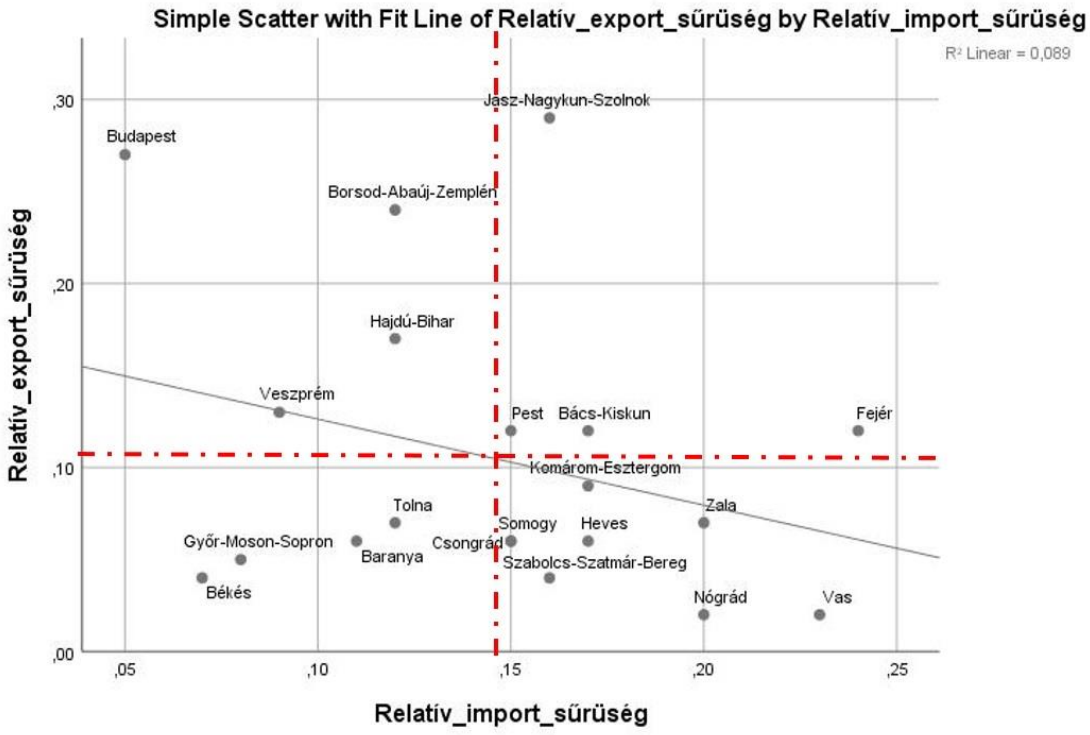
Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=626)

A 11. ábrán látható szórásdiagramon a relatív export-sűrűség átlagát (0,105) és a relatív import-sűrűség átlagát (0,147) piros szaggatott egyenesek jelölik. Ezek a teljes diagramot négy mezőre osztják. Az egyes mezőket a következőképp értelmezzük. Az erősen integrált megyék a jobb felső mezőben, az export-orientáltak a bal felső mezőben, az import-orientáltak a jobb alsó mezőben, az izoláltak pedig a bal alsó mezőben találhatók. Míg az erősen integráltak esetében

mind az innovációk exportja, mind pedig ezek importja átlagon felüli, addig az izoláltak egyik területen sem Ăjeleskednekò. A két piros szaggatott egyenes metszéspontja közelében találhatók azon megyék, amelyek export-import szempontból viszonylag kiegyensúlyozott képet mutatnak, attól távolabb pedig azok, amelyeknél a két terület inkább eltér egymástól, és ezért az adott mezŖ jellemzŖit markánsabban jelenítik meg.

Az ábra alapján az itt vizsgált értelemben igazán integrált megyérŖl nem beszélhetünk. Elgondolkodtató, hogy nincs olyan megye, amelynek mind az export-kapcsolati sŤrŤsége, mind pedig az import-kapcsolati sŤrŤsége a megyék átlaga felett lenne. Vagyis a megyék és a fŖváros vagy export-orientáltak, vagy import-orientáltak, vagy (relatív) izoláltak, ez utóbbin azt értve, hogy mindkét mutatójuk alacsony. Ne feledjük azonban, itt a területi egységekrŖl van szó. A diagram bŖven megengedi azt, hogy egyes iskolák kitŤnjenek, és valóban integráltak legyenek abban az értelemben, hogy az átlagosnál gazdagabb export- és import-kapcsolatokkal rendelkeznek. Ez a diagram a kapcsolatokat a megyék szintjén összesítve mutatja, ezeket pozícionálta, és nem egyes iskolákat.

11. ábra. A válaszok alapján azonosítható export és import kapcsolatok sŤrŤsége megyénként

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=626)

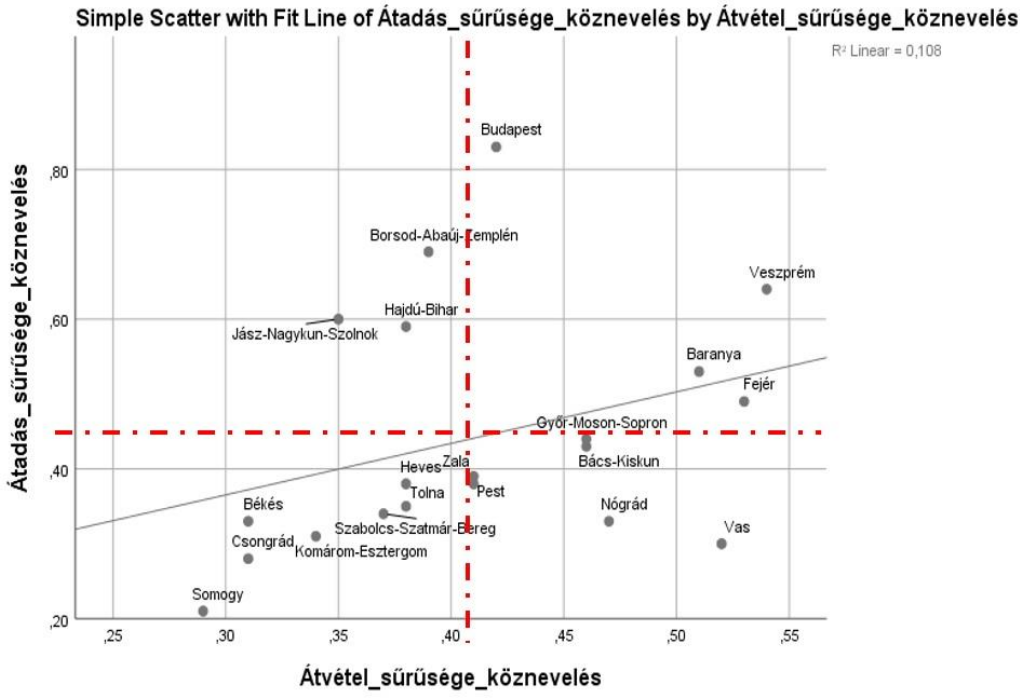
A 11. ábrán az export-orientáltak csoportjában a fŖváros tŤnik ki, feltŤnŖen alacsony relatív import-sŤrŤség értékkel. Kifejezetten erŖs Jász-Nagykun-Szolnok, Borsod-Abaúj-Zemplén és Hajdú-Bihar megyék relatív export-sŤrŤség pozíciója. A legnépesebb mezŖ az import-orientált

megyék csoportja. GyŗrMoson-Sopron és Békés megye alacsony értékeikkel az izoláltak csoportjában tŤnik ki.

Míg az export és az import fogalmak a megyehatárt átlépŗ távolabbi kapcsolatokra utalnak, az átadás- és átvétel fogalmai abban különböznek ezektŗl, hogy magukba foglalják a megyéken belüli kapcsolatokat is. A magas átadás-sŤrŤség magas forrás-sŤrŤségre utal, míg a magas átvétel-sŤrŤség magas felhasználó-sŤrŤséget (penetrációt) jelez. Ezek tehát az intézményközi kapcsolatok elsŗdleges mutatói.

A köznevelési forrásokra és felhasználókra vonatkozó eloszlás elemzése (ld. 12. ábra) az elŗzŗhöz hasonló módon történhet. Itt is berajzolhatjuk az átlagokat jelzŗ piros szaggatott egyeneseket. (Átlagok: átadás sŤrŤsége: 0,441; és átvétel sŤrŤsége: 0,411.) A kapott négy mezŗt a következŗképp értelmezzük. A jobb felsŗ mezŗ azokat a megyéket tünteti fel, amelyek intézményei integráltabbak a többi megye intézményeinél, mert gyakrabban szerepelnek forrásként és felhasználóként is (vagy gyakrabban legalább az egyik szerepben). A bal felsŗ mezŗbe azon megyék tartoznak, amelyeknél több átadás-orientált szervezet fordul elŗ, míg a jobb alsó mezŗben azok találhatók, amelyeknél több átvétel-orientált szervezet van. Végül a bal alsó mezŗbe azon megyék kerültek, amelyeknél gyakrabban elŗfordul, hogy szervezeteikre egyik viselkedés sem jellemzŗ, vagyis ebben az értelemben többé-kevésbé izoláltnak tekinthetŗk.

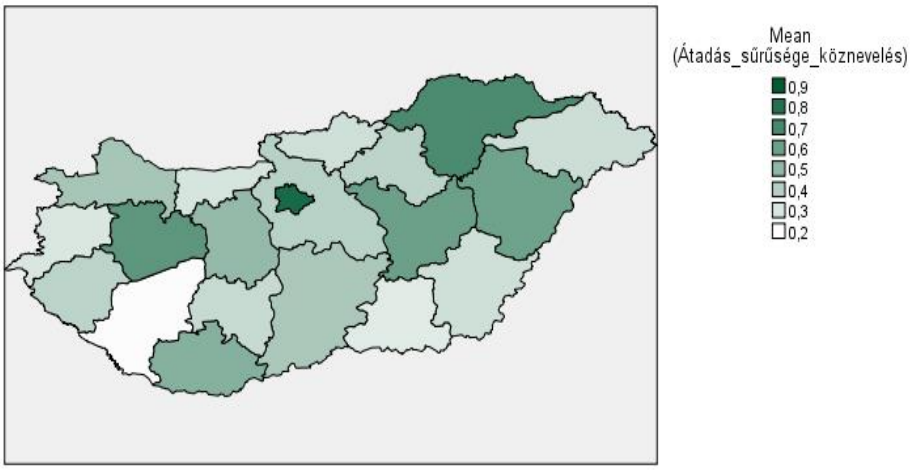
12. ábra. A válaszok alapján azonosítható átadási és átvételi kapcsolatok sŤrŤsége a köznevelési alrendszerben megyénként

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=577)

Az előzőhöz hasonlóan a 12. ábrán is igaz az, hogy a két piros szaggatott egyenes metszéspontja közelében találhatók azon megyék, amelyek intézményei inkább kiegyensúlyozott képet mutatnak, attól távolabb pedig azok, amelyek az adott mező jellemzőit markánsabban jelenítik meg. Az egyes mezők lefedettsége egyébként hasonló az előző szórásdiagramhoz, de részben más nevesíthető megyék előfordulása mellett. A kapott eredmények földrajzi értelmezését segíti az alábbi térkép, amely a köznevelési forrásokra vonatkozó átadási kapcsolatok sűrűségét megyei bontásban jeleníti meg nyolc nagyságrendi csoportban (ld. 2. térkép).

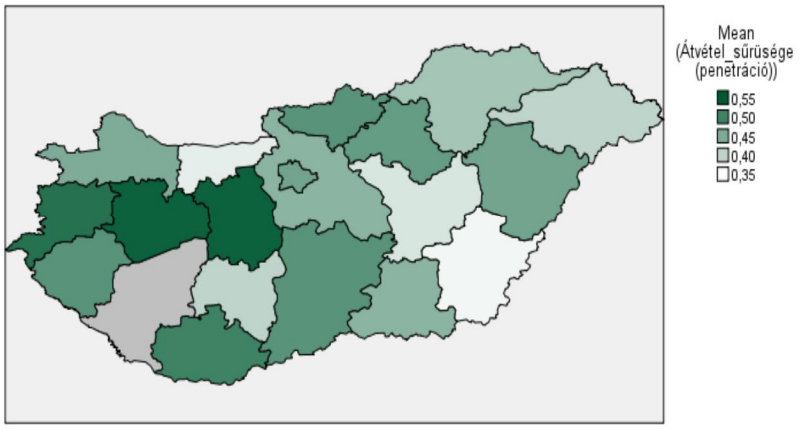
2. térkép. A válaszok alapján azonosítható köznevelési átadási kapcsolatok sűrűsége megyénként ï térképes megjelenítés

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=577)

Mint ahogyan az a 12. ábrán látható szórásdiagramból is kiderül, nincs olyan megye, amelyik mind az átadás, mind pedig az átvétel tekintetében egyértelműen kiemelkedne a többiek közül, és a főváros sem ilyen a köznevelési rendszerben. Az egyes területi egységeket a két mutató értékeinek eltérő kombinációi jellemzik. Ennélfogva az átvételi kapcsolatok sűrűségét öt nagyságrendi csoportban bemutató 3. térkép mintázata lényegesen eltér az előző térkép mintázatától. Az átadási kapcsolatok sűrűsége jobban szóródik, és így az ezt bemutató térkép jobban differenciálja a területi egységeket. Ebben szerepe lehet annak, hogy (mint ahogyan arra már többször utaltunk) az innovációk átadása az innovációk átvételénél valamivel erősebb kritériumként, valamivel magasabb szintű innovatív viselkedésként értelmezhető.

3. térkép. A válaszok alapján azonosítható köznevelési átvételi kapcsolatok sŤrŤsége (penetráció) megyénként ï térképes megjelenítés

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=577)

Hejőkeresztúr inspiráló hatása (példa)

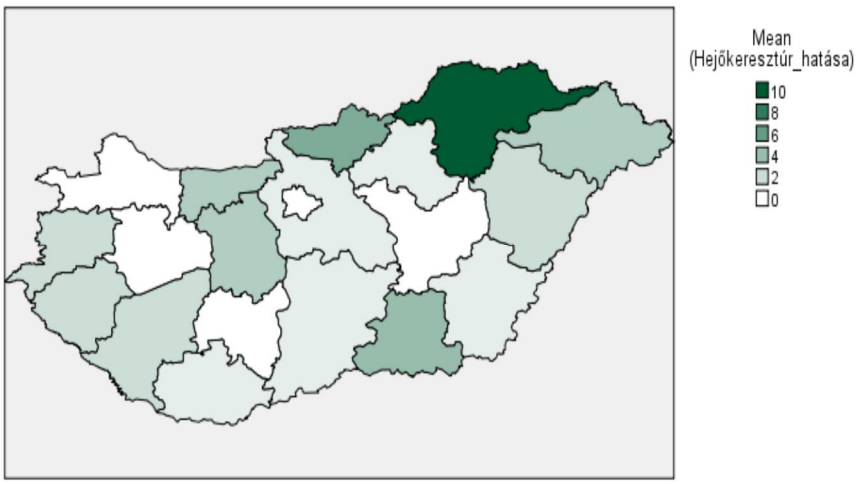
Ebben az alfejezetben bemutatjuk, hogy az adatfelvétel alapján egy konkrét módszertani központ hatása hogyan mérhetŖ. Az intézmények inspiráló hatását a gazdaságból átvett *penetráció* fogalmával is jellemezhetjük. A kifejezés ebben az összefüggésben arra utal, hogy egy adott termék a potenciális vásárlók hány százalékát érte el. Jelen esetben azt fejezi ki, hogy az adott forrást a lehetséges felhasználók milyen arányban jelölték meg inspiráló szervezetként, vagyis, hogy az ilyen intézmények hány százaléka vette át az adott forrás újítását. Természetesen a kutatás adottságaiból következŖen teljes képet nem adhatunk, ahhoz további célzott vizsgálat lenne szükséges, ám úgy véljük, hogy hasznos információk nyerhetŖk a kutatás adataiból.

A 4. térkép jól tükrözi, hogy HejŖkeresztúr inspiráló hatása szinte az egész országban kimutatható a Komplex Alapprogram kapcsán. A legintenzívebb hatást a saját megyéjében (9,77%), valamint Nógrád (4,55%), Csongrád (3,85), és Fejér (3,39%) megyében érte el. Csekély a hatása Budapesten (0,35%). Szerepet játszhatott ebben a Komplex Alapprogram sajátos célja, jellege is. A fŖváros egyébként egyes összehasonlításokban kevésbé befogadónak tŤnik a máshonnan származó újítások iránt, másrészt jóval nehezebb is elérni magasabb penetrációt egy nagynépességŤ városban. A rendelkezésre álló adatok alapján nem jött visszajelzés az újítás alkalmazásáról a szomszédos Jász-Nagykun-Szolnok megyébŖl, valamint

GyŐr-Moson-Sopron, Tolna és Veszprém megyékbŐl. Az utóbbi megyék kitöltŐi nem jelölték inspiráló szervezeteik közt a HejŐkeresztúri IV. Béla Általános Iskolát. Ez nem jelenti azt, hogy ezekben a megyékben ne ismernék, vagy ne alkalmaznák az iskola módszereit, csak nem elsŐsorban rájuk tekintenek inspiráló szervezetként ï legalábbis a válaszadók körében.

Az alábbi 4. térkép arról nyújt képet, hogy HejŐkeresztúr, illetve az itt mŤködŐ innovatív iskola mennyire inspiráló szervezet a köznevelési alrendszerben. Az átvételi sŤrŤség (penetráció) mértékét jeleníti meg a köznevelési válaszadók százalékában. (Phi = 0,163; sig=0,000; N = 2042, HejŐkeresztúrt jelölŐ válaszadók száma: 42.)

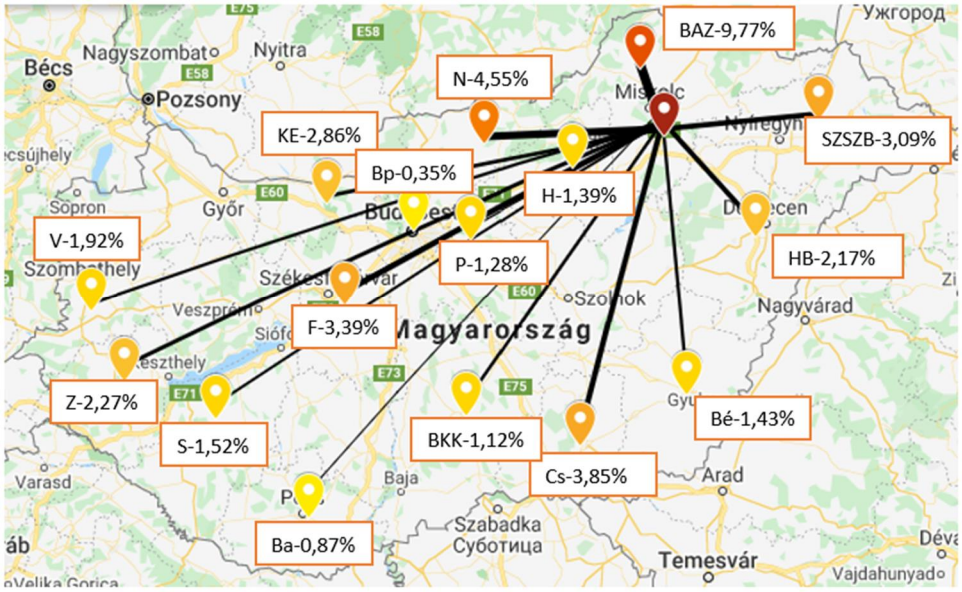
4. térkép. A HejŐkeresztúri IV. Béla Általános Iskolát inspiráló szervezetként megnevezŐ válaszadók száma megyénként

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=2042, 42)

A következŐ 5. térképen ugyanezt kicsit másképpen mutatjuk be: HejŐkeresztúr a kiindulópont (piros jelölŐvel), és a további megyejelölŐk színárnyalata, valamint a kapcsolatokat jelzŐ vonalvastagság a HejŐkeresztúrt forrásként megjelölŐk arányát jelzi az adott megyében. A számok a penetráció százalékos mértékét jelölik.

5. térkép. A HejŖkeresztúri IV. Béla Általános Iskola hatása a penetráció százalékos mértékében kifejezve megyénként

Forrás: Innova 2018. évi szervezeti adatfelvétel adatbázisa (N=2042, 42)

Vizsgáltuk HejŖkeresztúr, mint forrás penetrációjának értékét településtípusok szerint is. Bár az eredmény nem szignifikáns, elmondható, hogy a településtípusokat ábrázoló diagramon egyfajta Ătelepülési emelkedŖ rajzolódik ki, azaz inkább a kisebb városokban, falvakban gyakorol nagyobb hatást az intézmény, és ahogy nŖ a település mérete, úgy csökken a vizsgált intézmény hatása. (Ez adódhat abból is, hogy az új szemlélet, amit átadnak, elsŖsorban a vidéki intézmények problémájára ad választ, valamint az ilyen intézmények inkább képesek beépíteni a hétköznapi munkába a hejŖkeresztúri általános iskolában látottakat, tanultakat, hiszen hasonló tanulói körrel rendelkeznek.)

Az innováció terjedésének penetrációs mintázatát bemutató **penetrációs térkép** értékét az adott szervezetet számára az adja, hogy segíti felmérni mŤködésének hatásait, és annak megítélését, hogy mely területekre helyezzen nagyobb hangsúlyt, kikkel célszerŤ erŖsítenie kapcsolatait, és egyben visszaigazolást, motivációt is jelenthet az ott dolgozók számára annak ismerete, hogy hány intézmény vette át újító gondolataikat.

Összefoglalás

Tanulmányunkban az oktatási innováció terjedését vizsgálatuk az Innova kutatás 2018. évi nagymintás adatfelvétele alapján. Az elektronikus kérdőívet köznevelési és felsőoktatási intézmények vezetői töltötték ki (N=2042). A bemutatott elemzés nem az innováció terjedésének időbeliségére, hanem olyan tartós strukturális elemeire fókuszál, mint amilyenek a terjedés útvonalai, az ebben szerepet játszó intézmények, ezek kapcsolatai és területi jellemzői. Jelen tanulmány a terjedést a szervezetek szintjén először a térségi vonatkozásoktól függetlenül, majd pedig területi kontextusban tárgyalta, egy újszerű fogalmi-logikai keretben, melyet ez a kutatás inspirált.

Az egyes alrendszereket vizsgálva kitűnt, hogy a köznevelésben működő intézmények (N=1668 túlnyomórészt csak köznevelési, míg a felsőoktatásban működők (N=285) döntően csak felsőoktatási forrás szervezeteket vesznek igénybe az innovációk vagy inspirációk átvétele során. Ebben az értelemben ezen alrendszerek tehát meglehetősen zártaknak tekinthetők. A köznevelési alrendszer kevesebb külföldi kapcsolattal rendelkezik az újítások, inspirációk átvétele tekintetében. Az innovációt átadó és átvevő viselkedés magasabb szintje jellemzi a gimnáziumokat a köznevelés egyéb intézménytípusaihoz képest. A köznevelésnél intenzívebb a felsőoktatási intézmények ilyen jellegű aktivitása, és náluk is jobb átlagértéket mutat az iskolarendszeren kívüli szervezetek, a mintában egyébként kis elemszámú (N=30) csoportja.

Az innovációk átvétele minden alrendszer és minden működési profil esetében lényegesen magasabb szintet mutat az innovációk átadásánál, az utóbbi tevékenység ugyanis nagyobb kihívás, több feltétel teljesülését igényli. Az oktatási innovációk átadása és átvétele erős szignifikáns kapcsolatban áll az innovációs aktivitás egyéb más elemeit aggregáló kompozit mutatókkal, és közepesen erős szignifikáns kapcsolatot mutat az innovációk eredményességét és komolyságát jelzőkkel. Az egyes intézménytípusokat a kompozit mutatók értékeinek eltérő mintázatai jellemzik.

A másoktól átvett isnpirációt felhasználók arányait vizsgálva az ún. települési lejtő jelensége csak oly módon mutatható ki a vizsgált településtípusok között, ha a fővárost és a megyei jogú városok csoportját összevontan hasonlítjuk az egyéb városok és községek összevont csoportjához. Ebben az esetben a két csoport közül az elsőé átlagértékei lényegesen magasabbak. A négy településtípus közül egyébként a megyei jogú városokból származó válaszadók inspirálódnak leginkább mások által.

Az egyes megyékben működő intézmények adatai alapján a megyék forráskapcsolat sűrűségét vizsgálva Budapest tűnik ki, jelezve a főváros dominanciáját az innovációk átadása terén. Magas érték jellemzi még a hejőkeresztúri IV. Béla Általános Iskolát magába foglaló Borsod-Abaúj-Zemplén megyét, és az élbojba tartoznak még Veszprém, Jász-Nagykun-Szolnok és Hajdú-Bihar megyék. Az export- és importsűrűség tekintetében feltűnő, hogy nincs olyan

megye, amelyik mindkét szempontból kiemelkedő lenne. A megyék vagy export-orientáltak, vagy import-orientáltak, vagy pedig relatív izoláltak (abban az értelemben, hogy mindkét mutatójuk alacsony). A főváros nagyon magas exportsűrűsége rendkívül alacsony importsűrűséggel párosul, ami sajátos kommunikációs helyzetre utal az oktatási innovációk területhatárt átlépő átadása és átvétele terén.

Az ismertetett modell lehetővé teszi egy szervezet vagy területi egység leírását belső és külső kapcsolataik révén. Az innovációk terjedése az ezekből származtatott további kapcsolati mutatók segítségével különféle eltérő perspektívákból tanulmányozható. Az innovációk forrásainak hatását mennyiségi szempontból az átvétel-sűrűségi (penetrációs) mintázat jellemzi. A bemutatott újszerű fogalmi-logikai keret egyebek mellett intézményfejlesztések, hatásmérések, stratégiaalkotás során is felhasználható.

Az innovációk terjedésének vizsgálata bár kihívásokkal teli, de rendkívül izgalmas folyamatokat, tendenciákat ismerhetünk meg általa. Számos további mélyebb elemzés végezhető még akár a tanulmányban vizsgált területeken, vagy akár az innovációk terjedésének egyéb aspektusai mentén.

Irodalom

Fazekas Ágnes (2020): Beszámoló az Innova kutatás harmadik, személyes megkeresésen alapuló adatfelvételének eredményeiről. Kézirat.

Halász Gábor (2018): Innovációs folyamatok a magyar oktatási rendszerben. DOI: 10.21549/NTNY.21.2018.1.2 Neveléstudomány : oktatás - kutatás - innováció, 2018. (6. évf.) 1. sz. 18-41. old.

Horváth László (2017): A szervezeti tanulás és az innováció összefüggései a magyar oktatási rendszer alrendszereiben. DOI: 10.21549/NTNY.20.2017.4.3 Neveléstudomány : oktatás - kutatás - innováció, 2017. (5. évf.) 4. sz. 44-66. old.

Horváth László (2016): Az oktatási innovációk terjedési modelljeinek bemutatása. Kézirat. DOI: 10.13140/RG.2.2.19367.19361. URL: https://ppk.elte.hu/file/innova_2-2.pdf

Horváth László (2020): Az oktatási intézmények innovációs aktivitását befolyásoló környezeti és szervezeti tényezők feltárása. In: Halász Gábor, Fazekas Ágnes, Lukács Teodóra (szerk.): Az innovációs folyamatok dinamikája az oktatási ágazatban. Budapest: Akadémiai Kiadó. DOI: 10.1556/9789634545613

Innova kutatás (2018): A második adatfelvétel szervezeti szintű kérdőíve. URL: https://ppk.elte.hu/file/Innova2_Szervezeti_honlapra_NRD.pdf

Nagy-Rádli Dalma, Szarka-Bögös Réka (2020): Összefoglaló gyorsjelentés az Innova kutatás második adatfelvételének szervezeti és egyéni szintű eredményeiről. In: Halász Gábor, Fazekas Ágnes, Lukács Teodóra (szerk.): Az innovációs folyamatok dinamikája az oktatási ágazatban. Budapest: Akadémiai Kiadó. DOI: 10.1556/9789634545613

Pálvölgyi Lajos (2020): Az oktatási innováció terjedésének értelmezési modellje. Kézirat.

Melléklet

A jelen tanulmányban ismertetett elemzések az Innova kutatás 2018. évi szervezeti kérdőív egyes változóinak alábbi tartalmi besorolására (ld. domain-oszlop) épültek. A 6. táblázatot munkaanyag gyanánt csatoltuk. Az alkalmazott elektronikus kérdőív eredeti szövege az Innova kutatás honlapjáról letölthető (ld. Innova, 2018).

Az itt bemutatott „*domain-térkép*” azért készült, hogy segítse az eligazodást a nagyszámú változó között. Azokat a változókat neveztük meg, illetve kategorizáltuk, amelyek az innovációk terjedéséhez, és ezen belül konkrétan az elvégzett elemzésekhez kapcsolódnak. Nem volt célunk a teljes adatbázis részletes feltérképezése, ez viszont tovább folytatható. A könnyebb érthetőség érdekében a domain-térkép alábbi változata nem tartalmazza a technikai jellegű változókat.

Az SPSS adatbázis (SZERVEZETI_szelektált_v14.sav) itt felsorolt változóinak jellege lehet aktor (A), konténer (K), kettős természetű (A/K), vagy nem besorolt, ill. nem besorolható (jelölés nélkül). Az aktor/konténer besorolás alapját a tanulmányban megfogalmazott definíció adja.

Az átvesz és továbbad domain esetében, amennyiben ezek konkrét intézmények közötti kapcsolatokat írnak le, mindkét domain indokolt lehet, aszerint, hogy a kapcsolatra az átvevő vagy az átadó szempontjából tekintünk-e (ld. pl. 129-135. sorok). Ezt a kettősséget az elemzéseknél is érdemes figyelembe venni.

6. táblázat. A 2018. évi Innova szervezeti adatfelvétel adatbázisának domain térképe technikai változók nélkül munkaanyag gyanánt. (Forrás: SZERVEZETI_szelektált_v14.sav)

	Domain	Jelleg	Változó	Label
1			SZQ1	1 - VezetŐ/nem vezetŐ
2	Alrendszer	**K**	SZQ2	2 - Alrendszer
3			SZQ2_4_TEXT	2.4.TEXT - Alrendszer_egyéb
4	Profil	**K**	SZQ2.1_1	2.1.1 - Iskola előtti nevelés (óvodai nevelés)
5	Profil	**K**	SZQ2.1_2	2.1.2 - Alapfokú nevelés-oktatás (általános iskolai nevelés-oktatás)
6	Profil	**K**	SZQ2.1_3	2.1.3 - Általános nevelés-oktatás (gimnáziumi nevelés-oktatás)
7	Profil	**K**	SZQ2.1_4	2.1.4 - Középfokú szakmai nevelés-oktatás (szakgimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai nevelés-oktatás)
8	Profil	**K**	SZQ2.1_5	2.1.5 - FejlesztŐ, gyógypedagógiai nevelés-oktatás
9	Profil	**K**	SZQ2.1_6	2.1.6 - Egyéb nevelés-oktatás (alapfokú mŰvészetoktatás, nemzetiségi, kollégiumi nevelés-oktatás)
10	Profil	**K**	SZQ2.1_7	2.1.7 - Egyéb támogató szolgáltatások (pedagógiai szakszolgáltatás, pedagógiai szakmai szolgáltatás)
11	Profil	**K**	SZQ2.1_8	2.1.8 - Egyéb, éspedig:
12			SZQ2.1_9	2.1.9 - Nem tudok, nem kívánok válaszolni erre a kérdésre
13			SZQ2.1_8_TEXT	2.1.8.TEXT - Egyéb, éspedig: - Text
14	Profil	K	SZQ2.2	2.2 - FelsŐoktatási szervezeti egység típus
15			SZQ2.2_5_TEXT	2.2.5.TEXT - FelsŐoktatási szervezeti egység típus - egyéb
16	Profil	K	SZQ2.3	2.3 - Piaci szervezet típusa
17			SZQ2.3_3_TEXT	2.3.3.TEXT - Piaci szervezet típusa - egyéb
18	Fenntartó	**K**	SZQ3	3 - Fenntartó
19			SZQ3_6_TEXT	3.6.TEXT - Fenntartó_egyéb
20	Munkatársak		SZQ4	4 - Munkatársak száma
21	Munkatársak		SZQ5_1	5.1 - Munkatársak aránya: elsŐsorban közvetlenül nevelési-oktatási/képzési tevékenységet ellátó munkatársak aránya
22	Munkatársak		SZQ5_2	5.2 - Munkatársak aránya: elsŐsorban kutatási tevékenységet ellátó munkatársak aránya:
23	Munkatársak		SZQ5_3	5.3 - Munkatársak aránya: elsŐsorban nevelési-oktatási/képzési munkát szakmailag támogató munkatársak aránya (pl. könyvtáros, informatikus, iskolapszichológus, pedagógiai asszisztens stb.):
24	Munkatársak		SZQ5_4	5.4 - Munkatársak aránya: elsŐsorban nevelési-oktatási/képzési munkát adminisztratív/egyéb szempontból támogató munkatársak (pl. HR, gazdasági munkatárs, jogi területen dolgozó, takarító, oktatásszervezŐ stb.)
25	Munkatársak		SZQ5_5	5.5 - Munkatársak aránya: egyéb, a fentiekbe nem besorolható munkatársak aránya
26			SZQ6	6 - Mióta mŰködik a szervezet a jelenlegi profillal?
27			SZQ6.1	6.1 - Mióta vezeti a szervezetet?
28			SZQ6.2	6.2 - Mióta dolgozik a szervezetben?
29	Innovál	**A**	SZQ7_1	7.1 - Valamelyik kollégánk a korábbi gyakorlattól jelentŐs mértékben eltérŐ megoldásokat kezdett alkalmazni.
30	Innovál	**A**	SZQ7_2	7.2 - Saját munkatársaink találtak ki a szervezet eredményességét szolgáló új megoldásokat.
31	Eredmény	**A**	SZQ7_3	7.3 - A munkatársaink által kezdeményezett újítások nyomán a szervezet eredményessége érzékelhetŐen javult.

32	Innovál	**A**	SZQ7_4	7.4 - A korábban kezdeményezett újítások tartósan beépültek a szervezetünk mindennapi mŰködésébe.
33	Átvesz		SZQ7_5	7.5 - Az igénybevevők/partnerek (pl. tanulók, szülők, munkaadók) aktív szerepet játszottak egy újítás megszületésében.
34	Innovál	**A**	SZQ7_6	7.6 - Leírást készítettünk a szervezetünkön belül kialakult jó gyakorlatokról, újításokról.
35	Innovál	**A**	SZQ7_7	7.7 - Adatokat gyŰjtöttünk és elemeztünk egy újításunk hatásáról.
36	Átvesz		SZQ7_8	7.8 - Átvettük belföldi szervezet bevált újításait.
37	Átvesz		SZQ7_9	7.9 - Átvettük külföldi szervezet bevált újításait.
38	Továbbad		SZQ7_10	7.10 - Valaki más átvette a mi újításunkat.
39	Továbbad		SZQ7_11	7.11 - A média tudósított az újításunkról.
40	Továbbad		SZQ7_12	7.12 - Érdeklődő kollégák más szervezetektől megkerestek minket, hogy az általunk alkalmazott eredményes megoldásokról tájékozódjanak.
41	Terület	**A**	SZQ8_1	8.1 - A foglalkozások, tanórák tervezéséhez és megvalósításához kapcsolódó módszerek és eszközök
42	Terület	**A**	SZQ8_2	8.2 - A tanulók, hallgatók, gondozottak teljesítményének értékelése vagy mérése
43	Terület	**A**	SZQ8_3	8.3 - A foglalkozásokon vagy tanórákon kívüli tevékenységek (pl. szakkörök, terepmunka, hallgatók önálló otthoni munkája)
44	Terület	**A**	SZQ8_4	8.4 - Technikai eszközök használata a nevelésben, oktatásban, képzésben
45	Terület	**A**	SZQ8_5	8.5 - A szervezet belső mŰködése (pl. munkaszervezés, gazdálkodás, a vezetés, az infrastruktúra mŰködtetése stb.)
46	Terület	**A**	SZQ8_6	8.6 - A szervezet mŰködését, vezetését érintő technikai, informatikai megoldás (pl. elektronikus nyilvántartások, belső levelezés, vezetői információs rendszer)
47	Terület	**K**	SZQ8_7	8.7 - A partnerekkel/igénybevevőkkel (pl. helyi közösség, szülők, munkaadók, civil szervezetek, képzéseket igénybe vevők) való külső kapcsolatok
48	Terület	**A**	SZQ8_8	8.8 - A tanulók (hallgatók, gondozottak) kompetenciáinak, képességeinek eredményesebb fejlesztése
49	Terület	**A**	SZQ8_9	8.9 - A tehetségek gondozása
50	Terület	**A**	SZQ8_10	8.10 - A hátrányos helyzetűek, leszakadók oktatása/nevelése
51	Terület		SZQ8_11	8.11 - Egyéb, éspedig:
52			SZQ8_11_TEXT	8.11.TEXT - Egyéb, éspedig: - Text
53	Kiváltó_ok	**A**	SZQ9_1	9.1 - Olyan újítás, amivel valamilyen problémára (pl. tanulói összetétel változása, tanulási nehézségek, motiválási problémák, tanulmányi eredmények romlása stb.) próbáltunk választ adni.
54	Kiváltó_ok	**A/K**	SZQ9_2	9.2 - Olyan újítás, amely külső ösztönzésre vagy elvárásra (pl. központi szabályozás változása, uniós fejlesztési programokban való részvétel, fenntartói igény, partnerek igényei stb.) történt.
55	Átvesz		SZQ9_3	9.3 - Olyan újítás, amelyet más kollégák, intézmények/szervezetek sikeres gyakorlata inspirált.
56	Átvesz		SZQ9_4	9.4 - Olyan újítás, amelyet továbbképzésen megismert, korábban nem alkalmazott új megoldások megismerése nyomán kezdtünk el alkalmazni.
57	Átvesz		SZQ9_5	9.5 - Olyan újítás, amelyet azért vettünk át másoktól, mert vonzónak találtuk a hozzá kapcsolódó szakmai megközelítést.
58	Átvesz		SZQ9_6	9.6 - Olyan újítás, amelyet azért vettünk át, mert az intézményünk/szerveztünk tagja lett valamilyen ezt támogató hálózatnak.

59	Kiváltó_ok	**A**	SZQ9_7	9.7 - Olyan újítás, amely nem szándékolt, véletlen módon keletkezett.
60	Kiváltó_ok		SZQ9_8	9.8 - Egyéb, éspedig:
61			SZQ9_8_TEXT	9.8.TEXT - Egyéb, éspedig: - Text
62	Átvesz		SZQ10_1	10.1 - Inkább más szervezetek bevált újításait vesszük át: Inkább magunk találunk ki új megoldásokat
63	Szervezet		SZQ10_2	10.2 - Biztonságra törekszünk: Bátran merünk változtatni
64	Szervezet		SZQ10_3	10.3 - A munkatársaink nyitottak az újításokra: A munkatársaink nem támogatják az újításokat
65	Szervezet		SZQ10_4	10.4 - Csak apró lépésekben változtatunk a dolgokon: Ha kell, radikális újításokat, jelentős változásokat vezetünk be
66	Szervezet		SZQ10_5	10.5 - Egyszerre csak egy újításra, változásra fókuszálunk Egy időben több újítás, változás is történhet a szervezetben
67	Szervezet		SZQ10_6	10.6 - A szabályokat akkor is betartjuk, ha azok nem észszerűek: Az ésszerű működés érdekében néha áthágjuk a szabályokat
68	Szervezet		SZQ10_7	10.7 - Felvállaljuk a kockázatokat: Inkább nem vállalunk kockázatokat
69	Szervezet		SZQ10_8	10.8 - A jól bevált megoldásokhoz ragaszkodunk: Új megoldásokkal kísérletezünk
70			SZQ11_1	11.1 - Saját fejlesztésű újítás, gyakorlat %
71	Átvesz		SZQ11_2	11.2 - Más, külső forrásból származó újítás, gyakorlat %
72	Átvesz		SZQ12_Megnevezett	SZQ12 Megnevezett-e valamilyen inspiráló szervezetet
73	Átvesz		SZQ12_SZQ30_inspirálódott	SZQ12 Inspiráló szervezetről nyilatkozott-e bárhol (ld. SZQ30 is)
74			SZQ12_1	12.1 - Inspiráló szervezet - Nem tudok megnevezni ilyen intézményt/szervezetet
75	Átvesz		SZQ12_2	12.2 - Inspiráló szervezet - Igen, meg tudok nevezni ilyen magyarországi köznevelési intézményt
76	Átvesz		SZQ12_2_dichotóm	12.2d - Inspiráló szervezet - Igen, meg tudok nevezni ilyen magyarországi köznevelési intézményt vagy nem
77	Átvesz		SZQ12_3	12.3 - Inspiráló szervezet - Igen, meg tudok nevezni ilyen magyarországi felsőoktatási intézményt
78	Átvesz		SZQ12_3_dichotóm	12.3d - Inspiráló szervezet - Igen, meg tudok nevezni ilyen magyarországi felsőoktatási intézményt vagy nem
79	Átvesz		SZQ12_4	12.4 - Inspiráló szervezet - Igen, meg tudok nevezni ilyen egyéb intézményt/szervezetet
80			SZQ12_5	12.5 - Inspiráló szervezet - Nem tudok, nem kívánok válaszolni erre a kérdésre
81	Földrajzi_terület		SZQ12.0	12.0 - Inspiráló szervezet (köznevelés) - megye
82	Földrajzi_terület		SZQ12_Település	SZQ12_Település inspiráló szervezet (köznevelés)
83	Földrajzi_terület		SZQ12_Járás	SZQ12_Járás inspiráló szervezet (köznevelés)
84	Földrajzi_terület		SZQ12_Tel_típus_kód	SZQ_Tel_típus_kód inspiráló szervezet (köznevelés)
85	Földrajzi_terület		SZQ12_Megye	SZQ12_Megye inspiráló szervezet (köznevelés)
86	Földrajzi_terület		SZQ12_Megye_kód	SZQ12_Megye_kód inspiráló szervezet (köznevelés)
87	Továbbad		SZQ12_Intézmény	SZQ12_Intézmény inspiráló (köznevelés)

88	Továbbad		SZQ12_Intézmény_NR	SZQ12_Intézmény_NR inspiráló (köznevelés)
89-128	*Technikai sorok (földrajzi területek -megyék, települések-, intézmények felsorolása) itt törölve*			
129	Továbbad		SZQ12.2_1	12.2.1 - (FelsőoktatásI intézmény) - Típus
130	Földrajzi_terület		SZQ12.2_2_Település	SZQ12.2_2_Település_felsőokt
131	Továbbad		SZQ12.2_2_FelsőOkt	SZQ12.2_2_FelsőOkt_intézmény_neve
132			SZQ12.12_2_String_nr	SZQ12.12_2 String hossza
133	Továbbad		SZQ12.2_2	12.2.2 - (FelsőoktatásI intézmény) - FelsőoktatásI intézmény
134	Továbbad		SZQ12.3.0	12.3.0 - Egyéb szervezet
135	Továbbad		SZQ12.4.0	12.4.0 - Szervezet megnevezése_szöveges
136	Átvesz		SZQ12_felsőokt_egyéb_megnevezett	SZQ12_felsőokt_egyéb_megnevezett
137	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_1	13.1 - Az intézmény/szervezet jelentős átszervezése
138	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_2	13.2 - Az igénybevevők (tanulók, hallgatók, gondozottak) létszámának jelentősebb csökkenése
139	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_3	13.3 - Az igénybevevők (tanulók, hallgatók, gondozottak) létszámának jelentősebb növekedése
140	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_4	13.4 - A munkatársak létszámának jelentősebb csökkenése
141	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_5	13.5 - A munkatársak létszámának jelentősebb növekedése
142	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_6	13.6 - A munkatársak felkészültségének jelentősebb változása
143	Átvesz	**A**	SZQ13_7	13.7 - Az intézmény/szervezet kapcsolódása valamilyen hálózathoz, partnerségi kapcsolatrendszerhez
144	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_8	13.8 - A hátrányos helyzetű tanulók, hallgatók, gondozottak arányának jelentősebb növekedése
145	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_9	13.9 - A tanulók, hallgatók, gondozottak felkészültségének jelentősebb romlása
146	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_10	13.10 - Az intézmény/szervezet pénzügyi helyzetének jelentősebb romlása
147	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_11	13.11 - Az intézmény/szervezet vezetésének kicserélődése
148	Kiváltó_ok	**A**	SZQ13_12	13.12 - Az intézmény/szervezet fenntartójának, tulajdonosának megváltozása
149	Program	**A**	SZQ14_1	14.1 - Olyan program, amelyben a korábbitól eltérő tananyagot, taneszközt, pedagógiai módszereket kellett alkalmazni
150	Program	**A**	SZQ14_2	14.2 - Olyan program, amelyben saját magunknak kellett új tananyagot, taneszközt, pedagógiai módszereket létrehozni
151	Program	**A**	SZQ14_3	14.3 - Olyan program, amelyben képzéseken kellett részt venni
152	Program	**A**	SZQ14_4	14.4 - Olyan nemzeti fejlesztési program, amely az Európai Unió támogatásával zajlott (pl. HEFOP, TÁMOP, EFOP)
153	Program	**A**	SZQ14_5	14.5 - Olyan program, amely az Európai Unió oktatási programjainak keretében zajlott (Pl. Erasmus, Comenius, Leonardo, Grundtvig)
154	Program	**A**	SZQ14_6	14.6 - Egyéb program, éspedig:
155			SZQ14_6_TEXT	14.6.TEXT - Egyéb program, éspedig: - Text
156	Szervezet		SZQ15_1	15.1 - Úgy érzékelem, hogy a szervezet életében nincsenek külső vagy belső kihívások, változások.:Úgy érzékelem, hogy a szervezet életében komoly külső vagy belső kihívások vannak.
157	Szervezet		SZQ15_2	15.2 - Úgy értelmezem, hogy a környezet alapvetően gátló, hátráltató hatással van a szervezetre:Úgy értelmezem, hogy a

				környezet alapvetően támogató, serkentő hatással van a szervezetre.
158	Szervezet		SZQ15_3	15.3 - A szervezet nem érzi szükségességét annak, hogy működésén, a tevékenysége eredményességén javítson.:A szervezet folyamatosan törekszik arra, hogy működésén, a tevékenysége eredményességén javítson.
159	Szervezet		SZQ15_4	15.4 - A szervezet kevéssé vesz részt olyan külső együttműködésekben, mely támogatja az eredményesség növelésére irányuló, újító törekvéseket.:A szervezet több olyan külső együttműködésben is részt vesz, mely támogatja az ere
160	Szervezet		SZQ15_5	15.5 - A szervezet nehezen képes alkalmazkodni a folyamatosan változó környezethez, elvárásokhoz.:A szervezet kiválóan tud alkalmazkodni a folyamatosan változó környezethez, elvárásokhoz.
161	Szervezet		SZQ15_6	15.6 - A szervezet a megszokott rutinok mentén működik.:A szervezet folyamatosan újításokra törekszik, mindig változik.
162	Szervezet		SZQ15_7	15.7 - A szervezet nem rendelkezik saját kitalálású, új gyakorlattal.:A szervezetben rengeteg saját kitalálású, új gyakorlatot alkalmazunk.
163	Szervezet		SZQ15_8	15.8 - A szervezet működése kevéssé tudatos vagy strukturált.:A szervezet működése rendkívül tudatos, strukturált.
164	Szervezet		SZQ15_9	15.9 - A szervezet a környezetétől elszigetelten működik, onnan ritkán vesz át vagy ritkán ad át jó gyakorlatot.:A szervezet a környezetével folyamatos kapcsolatban van, állandó az új ötletek átadása vagy átvétele.
165	Szervezet		SZQ15_10	15.10 - A szervezet működésére egyáltalán nem jellemző, hogy divatok, felkapott koncepciók befolyásolnák a működését.:A szervezet mindig kipróbálja a legaktuálisabb, legújabb koncepciókat, ezek alapvetően befolyásolják a működést.
166	Szervezet		SZQ16_1	16.1 - BF - A szervezetben a munkafolyamatok tervezett és ellenőrzött módon zajlanak.
167	Szervezet		SZQ16_2	16.2 - EK - A szervezet tagjait a döntések meghozatalába széles körben és megfelelően vonják be.
168	Szervezet		SZQ16_3	16.3 - BF - A munkavégzést segítik a szervezet szabályai, valamint az alkalmazott formális módszerek és eljárások.
169	Szervezet		SZQ16_4	16.4 - RC - A szervezet céljai a legtöbb munkatárs számára világosak, érthetőek.
170	Szervezet		SZQ16_5	16.5 - RC - A szervezetben általában intenzív munka zajlik.
171	Szervezet		SZQ16_6	16.6 - BF - A munkakörülmények stabilak, kiszámíthatóak, jól tervezhetőek.
172	Szervezet		SZQ16_7	16.7 - NI - A szervezetben nagy hangsúlyt helyeznek az innovációra, az új dolgok kipróbálására és az új lehetőségek felkutatására.
173	Szervezet		SZQ16_8	16.8 - EK - A munkahelyi légkör, a munkatársak közötti kapcsolat pozitív.
174	Szervezet		SZQ16_9	16.9 - BF - A számszerűsítés és a mérés kulcsfontosságú jellemzője a munkakultúrának.
175	Szervezet		SZQ16_10	16.10 - EK - A szervezetben a döntések jellemzően közösen, megegyezéssel születnek meg.
176	Szervezet		SZQ16_11	16.11 - NI - A külső szemlélők a szervezetet dinamikus, lehetőségekkel teli helynek látják.
177	Szervezet		SZQ16_12	16.12 - NI - A szervezet bátorítja a kreatív meglátásokat, az újszerű, innovatív ötleteket.

178	Szervezet		SZQ16_13	16.13 - RC - A szervezetben az egyéni célokat a szervezeti célok vezérlik.
179	Szervezet		SZQ16_14	16.14 - RC - A szervezetben állandó törekvés tapasztalható a még jobb, még nagyobb teljesítmény elérése.
180	Szervezet		SZQ16_15	16.15 - EK - A szervezet dolgozói úgy érzik, hogy valóban fontosak a szervezet számára.
181	Szervezet		SZQ16_16	16.16 - NI - A szervezetet a külső szemlélők dinamikusan fejlődő rendszernek látják.
182	Eredmény	**A**	SZQ17_1	17.1 - Eredményesség - Az alapvető kimeneti eredmények (pl. értelmi/érzelmi fejlettség, iskolaérettség, érettségi eredmények, év végi osztályzatok, diplomázók aránya stb.)
183	Eredmény	**A**	SZQ17_2	17.2 - Eredményesség - Egyéb eredmények (pl. kiemelkedő részképességek, versenyeredmények, OTDK eredmények, elhelyezkedés a munkaerőpiacon stb.)
184	Eredmény	**A**	SZQ17_3	17.3 - Eredményesség - Az érintettek (pl. gyerekek, diákok, hallgatók, szülők, fenntartó, munkaerőpiac, partnercégek stb.) elégedettsége
185	Eredmény	**A**	SZQ17_4	17.4 - Eredményesség - A szervezet/szervezeti egység jó hírneve, ismertsége
186	Eredmény	**A**	SZQ17_5	17.5 - Eredményesség - A szervezet mennyiségi jellemzői (pl. munkatársak száma, igénybevevők száma stb.)
187	Eredmény	**A/K**	SZQ17_6	17.6 - Eredményesség - Külső erőforrások bevonása (pl. projektek, pályázatok, támogatások stb.)
188	Eredmény	**A**	SZQ17_7	17.7 - Eredményesség - A szervezet belső működésének jellemzői (pl. munkatársak képzettsége, szervezeten belüli együttműködés, szervezeti folyamatok, erőforrás-felhasználás stb.)
189	Eredmény	**A**	SZQ17_8	17.8 - Eredményesség - Lemorzsolódás mértéke (pl. korai iskolaelhagyók, diplomát nem szerzők, nyelvvizsga hiányában diplomát nem szerzők aránya stb.)
190	Eredmény		SZQ18	18 - Eredményesség - hasonló profilú intézményekhez képest
191	Eredmény		SZQ19	19 - Eredményesség - változás
192			SZQ20	20 - Konkrét innováció
193			SZQ21	21 - Konkrét innováció - részletes
194			SZQ22	22 - Részvétel Innova1-ben?
195			SZQ23	23 - Hány éve keletkezett a kiválasztott újítás?
196			SZQ24	24 - Mióta alkalmazzák, illetve mennyi ideig alkalmazták a kiválasztott újítást?
197			SZQ24.1_1	24.1.1 - Úgy érzékeltük, hogy már nem volt igény az újításra.
198			SZQ24.1_2	24.1.2 - Nem volt elegendő erőforrás az újítás működtetésre.
199			SZQ24.1_3	24.1.3 - A megnevezett újítás beépült egy másik kezdeményezésbe.
200			SZQ24.1_4	24.1.4 - Már nem releváns az újítás, megoldódott a probléma, amelyre létrehoztuk.
201			SZQ24.1_5	24.1.5 - A munkatársak támogatásának hiánya.
202			SZQ24.1_6	24.1.6 - A fenntartó támogatásának hiánya.
203			SZQ24.1_7	24.1.7 - Egyéb, éspedig:
204			SZQ24.1_7_TEXT	24.1.7.TEXT - Egyéb, éspedig: - Text
205	Komolyság	**A**	SZQ25	25 - A kiválasztott újítás nyomán kialakult gyakorlat mennyire tér el a korábbi gyakorlattól?
206			SZQ26	26 - A bevezetést/megvalósulást követően mennyire változott a kiválasztott újítás?

207	Komolyság	**A**	SZQ27	27 - Hogyan hatott az Ön által vezetett intézmény/szervezet eredményességére a kiválasztott újítás?
208			SZQ27_6_TEXT	27.6.TEXT - Hogyan hatott az Ön által vezetett intézmény/szervezet eredményességére a kiválasztott újítás? - Egyéb, éspedig: - Text
209	Kiváltó_ok	**A**	SZQ28_1	28.1 - Valamilyen problémára (pl. tanulói összetétel változása, tanulási nehézségek, motiválási problémák, tanulmányi eredmények romlása stb.) kerestünk megoldást
210	Kiváltó_ok	**A/K**	SZQ28_2	28.2 - Külső ösztönzésre vagy elvárásra (pl. központi szabályozás változása, uniós fejlesztési programokban való részvétel, fenntartói igény, partnerek igényei stb.) történt az újítás
211	Átvesz	**A/K**	SZQ28_3	28.3 - Más kollégák, intézmények/szervezetek sikeres gyakorlata inspirálta az újítást
212	Átvesz	**K**	SZQ28_4	28.4 - Továbbképzésen ismertük meg a korábban nem alkalmazott új megoldásokat
213	Kiváltó_ok	**K**	SZQ28_5	28.5 - Az újításhoz kapcsolódó szakmai megközelítést találtuk vonzónak
214	Átvesz	**K**	SZQ28_6	28.6 - Az adott megoldás iránt elkötelezett önkéntes szakmai közösség (pl. szakmai szervezet, társaság) tagjai lettünk
215	Kiváltó_ok		SZQ28_7	28.7 - Nem szándékolt, véletlen módon keletkezett az újítás
216	Kiváltó_ok		SZQ28_8	28.8 - Egyéb, éspedig:
217			SZQ28_8_TEXT	28.8.TEXT - Egyéb, éspedig: - Text
218	Terület	**A**	SZQ29_1	29.1 - Újítás területe - A foglalkozások, tanórák tervezéséhez és megvalósításához kapcsolódó módszerek és eszközök
219	Terület	**A**	SZQ29_2	29.2 - Újítás területe - A tanulók, hallgatók, gondozottak teljesítményének értékelése vagy mérése
220	Terület	**A**	SZQ29_3	29.3 - Újítás területe - A foglalkozásokon vagy tanórákon kívüli tevékenységek (pl. szakkörök, terepmunka, hallgatók önálló otthoni munkája)
221	Terület	**A**	SZQ29_4	29.4 - Újítás területe - A technikai eszközök nevelésben, oktatásban, képzésben történő használata.
222	Terület	**A**	SZQ29_5	29.5 - Újítás területe - A szervezet belső működése (pl. munkaszervezés, gazdálkodás, a vezetés, az infrastruktúra működtetése stb.)
223	Terület	**A**	SZQ29_6	29.6 - Újítás területe - A szervezet működéséhez, a vezetéshez kapcsolható technikai eszközök (pl. elektronikus nyilvántartás, belső levelezés, vezetői információs rendszer, e-napló)
224	Terület	**A/K**	SZQ29_7	29.7 - Újítás területe - A partnerekkel/igénybevevőkkel (pl. helyi közösség, szülők, munkaadók, civil szervezetek, képzéseket igénybe vevők) való kapcsolatok
225	Terület	**A**	SZQ29_8	29.8 - Újítás területe - A tanulók (hallgatók, gondozottak) kompetenciáinak, képességeinek eredményesebb fejlesztése
226	Terület	**A**	SZQ29_9	29.9 - Újítás területe - A tehetségek gondozása
227	Terület	**A**	SZQ29_10	29.10 - Újítás területe - A hátrányos helyzetűek, leszakadók oktatása/nevelése
228	Terület	**A**	SZQ29_11	29.11 - Újítás területe - Egyéb terület, éspedig:
229			SZQ29_11_TEXT	29.11.TEXT - Újítás területe - Egyéb terület, éspedig: - Text
230	Átvesz		SZQ30_1	30.1 - Átvétel - Egy másik, magyarországi köznevelési intézmény
231	Átvesz		SZQ30_2	30.2 - Átvétel - Egy másik, magyarországi felsőoktatási intézmény
232	Átvesz		SZQ30_3	30.3 - Átvétel - Külföldi köznevelési intézmény
233	Átvesz		SZQ30_4	30.4 - Átvétel - Külföldi felsőoktatási intézmény
234	Átvesz		SZQ30_5	30.5 - Átvétel - Az előzők kategóriákba nem tartozó, más szervezet

235	Átvesz		SZQ30_6	30.6 - Átvétel - Nem használtuk más intézmények/szervezetek tapasztalatait.
236	Átvesz		SZQ30_7	30.7 - Átvétel - Nem tudok, nem kívánok válaszolni
237	Átvesz		SZQ30_1_dichotóm	30.1d - Átvétel - Egy másik, magyarországi köznevelési intézmény: igen/nem
238	Átvesz		SZQ30_2_dichotóm	30.2d - Átvétel - Egy másik, magyarországi felsőoktatási intézmény: igen/nem
239	Átvesz		SZQ30_3_dichotóm	30.3d - Átvétel - Külföldi köznevelési intézmény: igen/nem
240	Átvesz		SZQ30_4_dichotóm	30.4d - Átvétel - Külföldi felsőoktatási intézmény: igen/nem
241	Átvesz		SZQ30_5_dichotóm	30.5d - Átvétel - Az előző kategóriákba nem tartozó, más szervezetI igen/nem
242	Átvesz		SZQ30_Átvétel_dichotóm	30d - Átvétel - Bármilyen kategóriába tartozó szervezet: igen/nem
243	Továbbad		SZQ31_1	31.1 - Átadás - Igen, de nem tudok arról, mások átvették-e
244	Továbbad		SZQ31_2	31.2 - Átadás - Igen, és tudok róla, hogy mások átvették belföldön
245	Továbbad		SZQ31_3	31.3 - Átadás - Igen, és tudok róla, hogy mások átvették külföldön
246	Továbbad		SZQ31_4	31.4 - Átadás - Nem történt ilyen próbálkozás
247	Továbbad		SZQ31_5	31.5 - Átadás - Nem tudok, nem kívánok válaszolni
248	Továbbad		SZQ31_1_dichotóm	31.1d - Átadás - Igen, de nem tudok arról, mások átvették-e: igen/nem
249	Továbbad		SZQ31_2_dichotóm	31.2d - Átadás - Igen, és tudok róla, hogy mások átvették belföldön: igen/nem
250	Továbbad		SZQ31_3_dichotóm	31.3d - Átadás - Igen, és tudok róla, hogy mások átvették külföldön: igen/nem
251	Továbbad		SZQ31_Átadás_dichotóm	31d - Átadás - Igen, bármelyik eset a fentiek közül: igen/nem
252			SZQ32	32 - Egyéb megjegyzés
253			SZQ33	33 - Intézmény/szervezet neve
254	Földrajzi_terület		SZQ34_1.0	34.1.0 - Település
255	Földrajzi_terület		SZQ34_2.0	34.2.0 - Irányítószám
256	Földrajzi_terület		SZQ_Irányítószám	SZQ_Irányítószám
257	Földrajzi_terület		SZQ_Település	SZQ_Település
258	Földrajzi_terület		SZQ_Járás	SZQ_Járás
259	Földrajzi_terület		SZQ_Megye	SZQ_Megye
260	Földrajzi_terület		SZQ_Megye_kód	SZQ_Megye_kód
261	Földrajzi_terület		SZQ_Tel_típus	SZQ_Tel_típus_kód (1=Bp...)
262			ADATFELVETEL	Melyik adatfelvételben vett részt a szervezet?
263	Innovál		**KONKRETSZ**	Jelölt vagy nem konkrét innovációt
264	Innovál		**COMPINNOVSZ**	COMPINNOVSZ - szervezeti innovációs aktivitás kompozit mutató
265	Innovál		COMPINNOVSZBI2	COMPINNOVSZBI2 - szervezeti innovációs aktivitás kompozit mutató (Binned)

266	Innovál		COMPINNOVSZBI3	COMPINNOVSZBI3 - szervezeti innovációs aktivitás kompozit mutató (Binned)
267	Eredmény		**SZERVALT**	Az eredményesség változása - Szervezeti kérdőív
268			SIMPLEEQ11	EgyszerűsítettegyénieredményességváltozásEgyszerűsített egyéni eredményesség változás
269	Eredmény		**SZEREDM**	SZEREDM - Szervezeti kérdőív többdimenziós eredményességmutatója
270	Eredmény		SZEREDMBI2	SZEREDMBI2 - Szervezeti kérdőív többdimenziós eredményességmutatója (Binned)
271	Eredmény		SZEREDMBI3	SZEREDMBI3 - Szervezeti kérdőív többdimenziós eredményességmutatója (Binned)
272	Eredmény		**COMPEREDM**	COMPEREDM - Szervezeti és egyéni kérdőívek összes összevont eredményességmutatója (0-100)
273	Eredmény		COMPEREDM2	COMPEREDMBI2 - Szervezeti és egyéni kérdőívek összes összevont eredményességmutatója (0-100) (Binned)
274	Komolyság		**KONKRETKOMOLYSZ**	KONKRETKOMOLYSZ - A konkrét innováció komolysága kompozit mutató
275	Komolyság		KONKRETKOMOLYSZBI2	KONKRETKOMOLYSZBI2 - A konkrét innováció komolysága kompozit mutató (Binned)
276	Komolyság		KONKRETKOMOLYSZBI3	KONKRETKOMOLYSZBI3 - A konkrét innováció komolysága kompozit mutató (Binned)
277	Szervezet		**SZERVDINAM**	SZERVDINAM - szervezeti dinamizmus kompozit
278	Szervezet		SZERVDINAMBI2	SZERVDINAMBI2 - szervezeti dinamizmus kompozit (Binned)
279	Átvesz		**ATVETEL**	ATVETEL - Kompozit átvétel mutató
280	Átvesz		ATVETELBI2	ATVETELBI2 - Kompozit átvétel mutató (Binned)
281	Továbbad		**ATADAS**	ATADAS - Kompozit átadás mutató
282	Továbbad		ATADASBI2	ATADASBI2 - Kompozit átadás mutató (Binned)
283			ADVESZCOMP	ADVESZCOMP - Kompozit átvétel/átadás mutató
284			ADVESZ4TIPUS	ADVESZ4TIPUS - Átadás és átvétel típus
285	Komolyság		**KONKELTERESSZ**	A konkrét innováció nyomán kialakult gyakorlat eltérése a korábbitól
286	Eredmény		**KONKERHATSZ**	A konkrét innováció hatása az erdményességre
287	Komolyság		KOMOLY4TIPUSSZ	KOMOLY4TIPUSSZ - A konkért innováció komoylságának négy típusa (szervezeti!)
288	Átvesz		SZQ12_ELTE_inspirálta	SZQ12_ELTE_inspirálta
289	Átvesz		SZQ12_Hejőkeresztúr	SZQ12_Hejőkeresztúr_inspirálta
290	Továbbad		Átad_2	SZQ Átadás új kompozit mutatója
291	Átvesz		Átvesz_2	SZQ Átvétel új kompozit mutatója
292	Eredmény		Eredm_2	SZQ Eredményesség új kompozit mutatója
293	Komolyság		Komolyság_2	SZQ Konkrét innováció komolysága új kompozit
294	Innovál		Innov_2	SZQ Innovációs aktivitás új mutatója